

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

“De har ingen egen röst de här tjejerna...”

- En kvalitativ intervjustudie om uppsökande verksamheters perspektiv på och förhållningssätt till utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö.

SQ4562, Vetenskapligt arbete i socialt arbete, 15 hp

Scientific Work in Social Work, 15 higher education credits

Kandidatnivå

HT-14

Författare: Malvika Lönnqvist, Martina Nyberg och Karolina Strömberg

Handledare: Anna Hall

Titel: “De har ingen egen röst de här tjejerna...” - en kvalitativ intervjustudie om uppsökande verksamheters perspektiv på och förhållningssätt till utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö.

Författare: Malvika Lönnqvist, Martina Nyberg, och Karolina Strömberg

Nyckelord: Utländska kvinnor, gatuprostitution, uppsökande verksamhet, människohandel

Abstract

Syftet med studien är att undersöka hur uppsökande verksamheter väljer att beskriva utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö i Göteborg. Frågeställningarna är

- 1) Hur förstår forskningsdeltagarna att andelen utländska kvinnor som säljer sex på gatan har ökat på senare år?
- 2) Hur beskriver de dessa kvinnors situation och behov?
- 3) Hur arbetar de med målgruppen och hur skiljer sig detta arbete åt från de insatser som riktas till svenska kvinnor?

Undersökningen bygger på fem stycken kvalitativa intervjuer av personer som möter utländska kvinnor i sitt uppsökande arbete i gatuprostitution. Ansatsen i studien är abduktiv då teorier valts redan innan analysen av materialet, men det har även funnits en öppenhet för nya infallsvinklar under arbetets gång. Det insamlade materialet tematiserades och analyserades med hjälp av en kritisk diskursanalys. De teorier som använts är socialkonstruktionism, postkoloniala teorier och intersektionalitet.

Resultatet visade att alla informanter beskrev att fler utländska än svenska kvinnor befann sig i gatuprostitution och att det bland dessa kvinnor förekommer människohandel för sexuella ändamål. Informanterna hade olika förklaringar till det ökade antalet utländska kvinnor i gatuprostitution. Deras förklaringar grundades i öppnare gränser, ojämställdhet mellan män och kvinnor, etnicitet och globala orättvisor. Kvinnornas situation och behov beskrevs av informanterna som individuella och varierande. Samtidigt beskrev alla informanter att de utländska kvinnorna hade fler behov av hjälp än de svenska, främst utifrån att de inte har någon rätt till socialförsäkringssystem och sjukvård. Det gick även att utläsa en diskurs där kvinnorna sågs som antingen offer eller som starka kvinnor, utifrån att de levde i en svår situation.

Informanterna beskriver att de jobbar uppsökande och rör sig i Rosenlund på kvällstid. Arbetet ser olika ut mellan de olika organisationerna, men gemensamt är att de försöker att skapa förtroendefulla relationer med kvinnorna för att kunna lägga en grund för ett socialt förändringsarbete. Informanterna beskriver även att förutsättningarna för att målgruppen ska få tillgång till visst socialt stöd är att de behöver definieras som offer för människohandel i juridisk mening, något som på grund av bristande polisiärt arbete ofta inte är möjligt. Informanterna beskrev även att de på olika sätt arbetar med social hjälp vid återvändandet för de kvinnor som önskar lämna prostitutionen och resa hem.

I uppsökarnas berättelser fanns förståelser av kön, klass och etnicitet som kunde kopplas till intersektionella och postkoloniala teoribildningar. Diskursen präglades av den västerländska kontext informanterna befinner sig i, samt en svensk diskurs utifrån jämställdhet som kan förstås i ljuset av den svenska sexköpslagen.

Innehållsförteckning

1	Förord	5
2	Inledning	6
3	Syfte och frågeställningar.....	7
3.1	Begrepp och definitioner.....	7
4	Bakgrund	7
4.1	Historisk tillbakablick.....	7
4.2	Sexköpslagen.....	8
4.3	Människohandel för sexuella ändamål	9
4.4	Aktuell situation i Sverige.....	10
4.5	Lagrum som påverkar utländska kvinnor i gatuprostitution	12
	Sexköpslagen	12
	Lagen om människohandel och kopplerlagen	13
	Utlänningslagen	13
	Socialtjänstlagen	14
4.6	Uppsökande arbete.....	14
4.7	Presentation av intervjupersonerna.....	15
	Mikamottagningen	15
	Polisens traffickinggrupp	15
	Rosenlundsstödet	16
	Räddningsmissionen	16
	Connect church	17
5	Tidigare forskning	17
5.1	Problematisering av konstruktionen av den immigrerande kvinnan som säljer sex	17
5.2	Problematisering av återvändande	18
5.3	Människohandel och strängare gränskontroller	19
5.4	Immigrerade kvinnors upplevelse av att sälja sex	20
6	Teori	21
6.1	Diskursanalys och kritisk diskursanalys	21
6.2	Socialkonstruktivism/ Socialkonstruktionism	22
6.3	Postkolonial teori.....	24
	Den postkoloniala kritiken av västerländsk feminism	24
6.4	Intersektionell teori	25
7	Metod och material	27
7.1	Val av metod	27
7.2	Val av ansats	27
7.3	Intervjuer	27
	Urval.....	27
	Intervjuform och utformande av intervjuguide	29
	Intervjuernas genomförande	29
7.4	Sökning av tidigare forskning, litteratur och information	30
7.5	Arbetsfördelning	30
8	Analysmetod	31
8.1	Förförståelse	31
8.2	Validitet och Reliabilitet	32

Validitet	32
Reliabilitet	33
8.3 Etiska aspekter	33
Informationskravet.....	34
Samtyckeskravet.....	34
Konfidentialitetskravet.....	34
Nyttjandekravet.....	35
9 Resultat och Analys.....	35
9.1 Situationen i Rosenlund	35
Människohandel för sexuella ändamål	37
Öppnare gränser.....	38
Bristande medial uppmärksamhet och samhällets resurser	40
Globala orättvisor	40
9.2 De utländska kvinnornas situation och behov.....	42
Motbilder: starka kvinnor eller offer?	42
“Alla är unika och därför behandlar vi alla olika” - om likabehandling.....	44
“Det finns ingen anledning för dem att vara rädda” - om de nigerianska kvinnornas rädsla för polis och myndigheter.....	45
Feministiska diskurser och intersektionalitet	46
9.3 Arbetets utformning.....	48
Om att behöva definieras som traffickingoffer för att få rätt hjälp.....	50
Att kunna hoppa av – om återvändande	51
10 Diskussion	52
11 Förslag till vidare forskning.....	53
12 Referenser.....	55
13 Bilagor.....	60

1 Förord

En stor eloge till de uppsökare som på olika sätt arbetar med personer, och i synnerhet utländska kvinnor, i gatuprostitution.

Vi vill rikta ett varmt tack till volontärer, socialarbetare och polis i Göteborg. Genom engagemang, strävan och mod möter och lyfter ni individer till egenmakt och förändring. Att ni tog er tid att prata med oss, trots fullspäckade kalendrar betyder väldigt mycket. Utan er hade vår uppsats aldrig kunnat bli av.

Även ett stort tack till vår handledare Anna Hall som hjälpt oss med sitt enorma kunnande och sina goda tips!

2 Inledning

Rosenlundsgatan heter gatan i Göteborg där den större delen av gatuprostitutionen i staden sker. De senaste åren har arenan ändrat karaktär, numera är där mest utländska kvinnor som erbjuder sexuella tjänster och endast ett fåtal svenska. Detta gjorde att intresset för att titta närmare på de som jobbar i direkt kontakt med dessa kvinnor, väcktes. De som oftast blir en röst åt kvinnorna.

Tanken med denna uppsats är analysera hur volontärer, socialarbetare och polis som arbetar uppsökande, diskuterar och förhåller sig till utländska kvinnor i gatuprostitution utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv. Kvinnorna befinner sig i en högst reell verklighet, men deras verklighet beskrivs genom de diskurser som utformas i en rad olika sammanhang av en rad olika aktörer. I dessa diskurser finns konstruktioner och kategoriseringar. Dessa konstruktioner får betydelse för hur man pratar om målgruppen och i förlängningen vilka insatser som samhället erbjuder denna grupp.

I Sverige har den officiella hållningen sedan flera år tillbaka varit att prostitution är en oacceptabel företeelse som bör bekämpas. Kriminalisering av köp av sexuella tjänster har varit ett sätt att markera samhällets ställning och göra det möjligt att bekämpa prostitution (SOU 2010:49). Sedan förbudet mot köp av sexuella tjänster infördes för mer än 10 år sedan har frågor om hur man ska hantera den globala människohandeln allt mer kommit upp på dagordningen, i så väl Sverige som internationellt. I Sverige och resten av västvärlden har det skett en ökning av antalet utländska kvinnor i prostitution, vilket har gjort att frågan om människohandel för sexuella ändamål hamnat högt på den politiska agendan (Holmström, 2008).

I Sverige är den dominerande diskursen om prostitution och människohandel för sexuella ändamål att dessa företeelser är ett resultat av bristande jämställdhet och en del av mäns våld mot kvinnor. Det finns risker med att se orsaken till prostitution enbart som en konsekvens av ojämlikhet mellan könen, då andra orsaker riskerar att komma i skymundan. Inte minst är risken stor att viktiga aspekter missas i utformningen av samhällets insatser kring prostitution (Skilbrei & Holmström, 2011). En början på vägen mot en bredare förståelse, kan vara att se de utländska kvinnorna i gatuprostitution som tillhörande flera olika kategorier, däribland 'kvinna', 'utländsk' och 'sexsäljare', vilket är omständigheter som var för sig innebär en strukturell underordning, stigmatisering och/eller utsatthet. Det maktförhållande som detta innebär måste en socialarbetare förhålla sig till i sin professionella utövning. Studien väljer att belysa relationen mellan utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö och de som på professionell eller ideell väg möter dem. Detta för att det ofta är de som har makten att definiera och beskriva kvinnornas situation, till exempel i utvärderingar gjorda av regeringen, och det är dessa verksamheter som ofta förväntas föra dessa kvinnors talan i samhället.

3 Syfte och frågeställningar

Syftet med studien är att undersöka volontärers, socialarbetares och polis perspektiv på och förhållningssätt till utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö.

1. Hur förstår forskningsdeltagarna att andelen utländska kvinnor som säljer sex på gatan har ökat på senare år?
2. Hur beskriver de dessa kvinnors situation och behov?
3. Hur arbetar de med målgruppen och hur skiljer sig detta arbete åt från de insatser som riktas till svenska kvinnor?

3.1 Begrepp och definitioner

I studien används begreppen 'utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö', eller i ett vidare begrepp bara 'sexsäljare'. Ibland används även begreppet 'målgruppen' eller 'kvinnorna' för att på ett kortare sätt beskriva de utländska kvinnorna som säljer sex i gatumiljö. Ett alternativt begrepp till 'sexsäljare' hade kunnat vara 'prostituerad', vilket även är ett ord som några av studiens informanter väljer. Begreppet kan dock upplevas som stigmatiserande och stämplande. Genom att använda begreppet 'sexsäljare' går det att beskriva sexsäljandet som något som kvinnorna *gör*, något som inte behöver sammankopplas med vilka de *är*.

Ordet 'uppsökare' används för att beskriva informanterna i studien och de andra som arbetar uppsökande i dessa verksamheter, det kan vara volontärer, socialarbetare, polis, präster med flera.

4 Bakgrund

För att sätta ämnet för studien i ett sammanhang ges här en bakgrund till hur prostitutionen i Sverige har sett ut historiskt, hur prostitution har konstruerats socialt och politiskt samt vilka regleringar och lagar som omgärdar prostitutionen historiskt och idag. Här ges även en inblick i begreppet *Människohandel för sexuella ändamål* och hur detta har formats i samband med en ökande globalisering. Bakgrunden avslutas med en redogörelse för hur prostitutionsmarknaden ser ut i Sverige och Göteborg idag.

4.1 Historisk tillbakablick

Prostitution sågs i Sverige under 1800-talet och det tidiga 1900-talet inte som ett socialt problem i sig. Från statens sida låg fokus snarare på de risker och konsekvenser som prostitutionen riskerade att föra med sig, än på själva företeelsen som sådan (Erikson, 2011). Samtidigt som staten på vissa sätt accepterade prostitution som företeelse försökte den samtidigt att kontrollera och avgränsa den, bland annat genom registrering och läkarkontroller av kvinnor som sålde sex, samt genom förbud mot bordeller och koppleriverksamhet. Dessa kontrollerande och reglerande insatser motiverades i stor utsträckning med att man ville begränsa smittspridning av sjukdomar. Ordningsmakt och rättsväsande ansåg även att prostitution var 'ordningsstörande' och kvinnorna i prostitutionen sågs ofta av samhället som

moraliskt förtappade (Scaramuzzino, 2014). Något förbud kring att köpa och/eller sälja sexuella tjänster har däremot inte funnits i modern svensk tid (Erikson, 2011).

I början av 1970-talet började frågan om prostitution komma upp allt mer på den politiska agendan, framförallt genom påtryckningar från kvinnorrättsorganisationer och partiernas egna kvinnoförbund (Erikson, 2011). Forskare som Erikson (2011) och Hulusjö (2013) menar att den institutionaliserade förståelsen av prostitution under 1970-talet gick ifrån de tidigare individuella förklaringsmodellerna till en syn där samhällsstrukturer mer betonades. Prostitution sågs inte som ett isolerat fenomen, utan länkades till sociala problem i stort, som till exempel missbruk, psykisk ohälsa och fattigdom.

Under 1980-talet började debatten om prostitution mer handla om en bristande jämställdhet mellan könen. Att det finns en könshierarki mellan män och kvinnor där mannen är överordnad kvinnan, blir under den senare delen av årtiondet en allt mer påtaglig aspekt i debatten. Under 1980-talet började fler politiska krav resas på en skärpning av lagarna rörande prostitution och debatten börjar få en allt mer kriminalpolitisk betoning. Under 1990-talet tog den kriminalpolitiska diskursen över från den tidigare dominerande socialpolitiska. Eftersom prostitutionen under 1980 och -90-talet allt mer började förstås i termer av kön och makt, började nu även ett större fokus läggas på männens ansvar som sexköpare. Det nya perspektivet gjorde att frågan om kundkriminalisering blev en allt mer tänkbar lösning. I regeringens proposition Kvinnofrid (Prop. 1997/98:55) föreslogs ett införande av förbud mot köp av sexuella tjänster och den 1 januari 1999 infördes *Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster* (SFS 1998:408) i Sverige. Förbudet gäller överallt, oavsett om köpet sker på gatan, i bostaden, på restaurang, på bordell eller via Internet. Lagen kriminaliserar endast köparen och träder i kraft redan när köparen kontaktar säljaren och erbjuder betalning för den sexuella tjänsten. Att sälja sexuella tjänster är däremot inte olagligt (SOU 2010:49). Även om lagen uppstod ur en kriminalpolitisk diskurs fanns ändå tankar om att det var viktigt att fortsätta att bedriva socialt arbete till kvinnor som befinner sig i prostitution och lagstiftningen var tänkt som ett komplement till det sociala stödet (Prop. 1997/98:55).

Sverige var det första landet i världen att införa denna typ av lagstiftning, och den svenska sexköpslagen har fått stor internationell uppmärksamhet. Flera andra länder i Europa hade på 1990-talet börjat reglera prostitutionen genom kriminalisering, men Sveriges sätt att kriminalisera köp men inte försäljning var unikt (Skilbrei & Holmström, 2011).

4.2 Sexköpslagen

Skilbrei och Holmström (2011) menar i sin artikel *Is there a nordic prostitution regime?* att lagar kring prostitution måste ses i ljuset av hur prostitution konstrueras som ett socialt problem. I Sverige byggde införandet av sexköpslagen på en feministisk analys och lagen ville förändra synen på genus och sexualitet. Detta till skillnad från andra länder där debatterna kring prostitution mer byggde på hur prostitutionsmarknaden ser ut, klasskillnader och globalisering. I förarbetena till sexköpslagen och i den politiska debatten förstods prostitution som ett resultat av en ojämlik maktordning mellan könen, och sexsäljare ansågs bli utnyttjade (SOU 1995:60). Även om den svenska sexköpslagen är könsneutral i sitt utformande, så har

den tillkommit i en feministiskt färgad kontext.

Sexköpslagen har sedan den infördes kritiserats från flera olika håll. Bland annat för att den innebär negativa konsekvenser för kvinnor som säljer sex (Skilbrei & Holmström, 2011). Lagen har även kritiserats i den offentliga debatten bland annat av Petra Östergren (2006). Detta för att den bygger på radikalfeministiska grunder och för att den reducerar sexsäljande kvinnor till offer. Åsikten att kvinnor som säljer sex är en utsatt grupp i behov av sociala insatser, bygger på en syn att dessa kvinnor är offer, snarare än aktiva aktörer, menar Skilbrei och Holmström (2011). Detta visar sig bland annat i att majoriteten av de sociala insatser som riktar sig till kvinnor och män i prostitution, riktar sig till att de ska komma ut ur prostitutionen (SOU 2010:49). Det här skiljer sig från Finland, Norge och Danmark där det sociala arbetet utgår ifrån skadereduktion, det vill säga funktionella insatser avsedda att minska skadliga konsekvenser till följd av aktiviteter med hög risk. Exempel på skadereducerande insatser kan vara att erbjuda kondomer, glidmedel och gratis medicinsk hjälp (Scaramuzzino, 2014). De senaste åren har Sverige infört vissa skadereducerande insatser, trots att detta avviker från den dominerande diskursen kring prostitutionen (Holmström, 2008).

Scaramuzzino (2014) menar att det även existerar en kritisk hållning mot sexköpslagen från sexsäljare och sexköpare själva, som bland annat kommer till uttryck genom sexforum på internet.

4.3 Människohandel för sexuella ändamål

Den internationella människohandeln har de senaste årtiondena hamnat högt på den politiska dagordningen, både nationellt och globalt. Handel med människor omfattar ursprungsländer, transitländer och destinationsländer och är på så vis gränsöverskridande. Det är svårt att få fram exakta siffror kring omfattningen av människohandel på grund av det höga mörkertalet. Det finns även andra former av människohandel än den gällande sexuella ändamål, det kan då handla om exempelvis tvångsarbete och organförsäljning. Människohandel är en av de mest vinstbringande av den internationella organiserade brottsligheten (Regeringen, 2007), enligt FN [Förenta Nationerna] faller mer än 700 000 personer offer för människohandel varje år. Människohandel är det snabbast växande området inom organiserad brottslighet (Förenta Nationerna, 2014). FN:s definition av människohandel är:

”Att rekrytera, transportera, överföra, hysa eller ta emot personer genom hot om eller bruk av våld, bortförande, bedrägeri, vilsledande, maktmissbruk eller missbruk av en persons utsatta belägenhet, givande eller mottagande av betalning eller förmåner för att erhålla samtycke från en person som har kontroll över en annan person, i syfte att utnyttja denna person. Utnyttjande innebär andras prostitution (eller andra former av sexuellt utnyttjande), tvångsarbete eller tvångstjänst, slaveri eller avlägsnande av organ” (Förenta Nationerna, Palermoprotokollet, 2000).

EU:s [Europeiska Unionen] Eurostat- undersökning från 2014 visade att 69 procent av människohandeln var för sexuella ändamål och att 95 procent av dem som var offer för sexuell exploatering var kvinnor. Utöver detta var över 1000 barn utsatta för människohandel för sexuella ändamål i Europa under 2014 (Europeiska Unionen, 2014). Bekämpningen av människohandel brukar i internationella sammanhang innebära förebyggande arbete, skydd och stöd till offren samt lagföring. Det krävs

även ett internationellt samarbete för att bekämpa människohandeln (Regeringen, 2007).

De politiska och ekonomiska förändringar som har skett de senaste decennierna har varit drivande i att förändra prostitutionens process. Växande ekonomiska skillnader mellan länder och öppnare gränsregler mellan Västeuropa och före detta Sovjet/Östeuropa i och med att EU har utvidgats, har lett till att fler kvinnor från dessa områden nu befinner sig i prostitution. Det har även skett ett ökat inflyttande av kvinnor från Öst- och Centraleuropa, Sydostasien och Västafrika som åker till Europa för att sälja sex. Tredjelands-medborgares, det vill säga medborgare från länder utanför EU, möjligheter att få tillträde till EU:s reguljära arbetsmarknad är begränsad. Detta tillsammans med att det inom EU finns en efterfrågan på billig, svart arbetskraft bidrar till illegal invandring, människorsmuggling och människohandel. Personer i vissa ursprungsländer har ofta bristande ekonomiska och sociala framtidsutsikter i form av hög arbetslöshet och fattigdom, vilket gör människohandeln till en lönsam verksamhet (Regeringen, 2007).

Dessa sociala strukturer kan ses som bakgrundsförhållanden för individuella handlingar. Utifrån människors olika positioner i samhället ges olika förutsättningar och valmöjligheter, där vissa individers positioner innebär en större begränsning och minimala fördelar (Young, 2009). När ekonomin i ett samhälle är dålig, prövar människor alternativa sätt att förbättra sin finansiella situation. De ekonomiska orättvisorna som finns i världen gör att människor, exempelvis till följd av fattigdom och arbetslöshet, sätts i händerna på människohandlare (Ebbe, 2008). De strukturella faktorerna gör på så sätt att det blir svårt att definiera vad som är frivillighet eller tvång vid människohandel (Aradau, 2008). Thörn (2006) menar att den förändring som sker till följd av globalisering, kräver att det utvecklas ny kunskap och politik för att bemästra sociala och ekonomiska orättvisor, och att den politik som hitills förts har varit otillräcklig.

4.4 Aktuell situation i Sverige

I Sverige har antalet kvinnor i gatuprostitution minskat de senaste 30 åren. År 2007 uppgav Socialstyrelsen att antalet kvinnor som sålde sex via gatan i storstäderna var cirka 300, där omkring 200 personer fanns i Stockholm, 30 personer i Göteborg och 70 personer i Malmö. Samtidigt som gatuprostitutionen har minskat, har Internet blivit en allt vanligare arena för försäljning av sexuella tjänster (Holmström, 2008).

I *Utvärdering av sexköpslagen 1999-2008* (SOU 2010:49) presenteras att lagen har haft inverkan på den svenska prostitutionens marknad i form av att den sammantagna prostitutionen har legat på samma nivå en längre tid. Detta bekräftas av de personer som arbetar på fältet, som anser att det sedan förbudets införande inte skett någon ökning av gatuprostitutionen. Presentationen har dock möts av skepsism bland kritiker som menar att prostitutionen har förflyttat sig till andra arenor, som exempelvis Internet (Skilbrei & Holmström, 2011). Detta är dock något som utredningen menar att det inte finns belägg för (SOU 2010:49).

Utvärderingen säger att samtidigt som det totalt sett har skett en halvering av gatuprostitutionen de senaste 30 åren, har andelen utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö ökat i Sverige. I Stockholm och Göteborg beräknas hälften av kvinnorna i

gatuprostitutionen ha utländsk bakgrund och i Malmö en fjärdedel. I Stockholm och Malmö är de flesta av dessa kvinnor etablerade i Sverige medan majoriteten i Göteborg befinner tillfälligt i Sverige. Många av dessa kvinnor kommer från Baltikum och Österuropa, men också från Sydamerika och Afrika. Sedan införandet av kriminalisering av sexköp i Norge har kvinnorna från Nigeria ökat kraftigt i Göteborg. Detta beror enligt polisen på att de nigerianska kvinnorna flyttas utav människohandlare och kopplare när de blir utkonkurrerade från marknaden eller när förhållandena i de länder de tidigare varit, har förändras (SOU 2010:49).

Rikskriminalpolisen menar att förbudet mot köp av sexuella tjänster har fungerat som en "barriär för människohandlare och kopplare som överväger att etablera sig i Sverige" (SOU 2010:49 s.19-20). Vid en jämförelse med de andra nordiska länderna kan man konstatera att Sverige har minst antal utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö (SOU 2010:49). Under 2002 införde Sverige brottet *Människohandel för sexuella ändamål*. Under 2004 utvidgades straffområdet till att även omfatta inhemsk människohandel och andra former av människohandel än bara sexuella ändamål, till exempel tvångsarbete. I samband med att lagen utvidgades bytte lagen namn till att benämnas *Lagen om människohandel*. Det är däremot svårt att veta hur många människor som blir föremål för människohandel för sexuella ändamål eftersom antalet upptäckta brott hänger ihop med hur mycket resurser olika polismyndigheter lägger på den här typen av brottslighet (Regeringen, 2007). I Göteborg har polisens traffickinggrupp sedan 2013 blivit omdirigerade till att jobba med satsningen Trygg i Göteborg, och har enligt egen utsaga inte kunnat lägga tillräckligt med resurser på människohandelsärenden. Något som uppmärksammats i media under hösten 2014 (Linné, 2014, 14 november).

År 2008 presenterade regeringen *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål* (2007/08:167). I handlingsplanen framförs att prostitution och människohandel är allvarliga hinder för social jämlikhet och jämställdhet mellan könen. Människohandel är enligt planen en allvarlig kränkning av individens människovärde och rätt att bestämma över sitt liv och sin kropp. I skrivelsen framför man att insatserna för att bekämpa prostitution och människohandel bör göras utifrån ett rättsligt perspektiv, ett socialt perspektiv och ett jämställdhetsperspektiv.

Den ökade globaliseringen, EU:s öppna gränser, och den nya prostitutionsmarknaden innebär utmaningar för Sveriges syn på prostitution och hur den hanteras på samhälls nivå. Då prostitutionen existerar i olika former som Internet, inomhus eller på gatan, med både utländska och nationella aktörer, skapas olika hierarkier och prioriteringar från samhällets sida. Detta utifrån hur lagar tolkas och implementeras, samt vilka politiska prioriteringar som görs (Skilbrei & Holmström, 2011). Ett exempel på olika prioriteringar är att polisen i större utsträckning ingriper mot utländska prostituerade, då de menar att denna prostitution är värre än prostitution med nationella aktörer (Sirling, 2008). De nationella strafflagarna utgör ett övergripande ramverk för hur man behandlar prostitution. Utöver lagarna så påverkas hanteringen av prostitutionen av många andra nationella riktlinjer, beslut och regleringar. Hur lagar tillämpas i praktiken kan skilja sig från hur de är tänkta att tillämpas av lagstiftaren. Detta blir tydligt i hur den svenska *utlänningslagen* (SFS 2005:716) kan användas om gränskontrollanter misstänker att en utomeuropeisk person kommer till landet för att sälja sex. I dessa fall kan personen bli stoppad vid gränsen och vägra släppas in i landet. Denna policy riktar sig mot säljarna, till skillnad från den ursprungliga intentionen med sexköpslagen som var att lägga

ansvaret på köparna (Skilbrei & Holmström, 2011).

Sedan 2010 har ett stort antal av de som sålt sex på gatan i Göteborg kommit från Rumänien. Med anledning av detta bedrev polisen spaningsarbete mot människohandel för sexuella ändamål. I maj 2011 gjorde polisen ett större tillslag och flera kvinnor som påträffades blev utvisade. En kvinna från Rumänien avvisades med hänvisning till att hon prostituerat sig. Hon gav då Prostitutionsgruppen (numera Mikamottagningen) i uppdrag att göra en JO-anmälan [Justitieombudsmannen], där hon ifrågasatte om polisen kunde avvisa henne från Sverige med hänvisning till att hon sålt sex. Enligt JO-beslut 2012-11-01 var det giltigt att avvisa den rumänska kvinnan. Beslutet i korthet:

“En kvinna har av polisen avvisats från Sverige med motiveringen att hon ‘försörjer sig oärligen- genom prostitution’. Enligt aktuella förarbets-uttalanden ska prostitution anses som ett i lagens mening oärligt försörjningsätt. Prostitution- som inte kan förekomma utan att brott begås- får vidare betraktas som i en huvudsak förbjuden företeelse. Till skillnad från bedömningen i ett tidigare JO-beslut, som gällde tiggeri, bedöms avvisningen i detta fall därför vara förenlig med utlänningslagen. Kvinnan hade enligt EU:s rörlighetsdirektiv en principiell rätt att vistas i landet. Den enskildes rätt får dock genombrytas vid hot mot allmän ordning, säkerhet eller hälsa. Direktivet i denna del lämnar utrymme för tolkning. I beslutet görs bedömningen att det i detta fall inte fanns några hinder mot avvisning och att rättsläget i alla händelser inte är så klart att polisen kan kritiseras för att ha fattat ett felaktigt beslut.” (JO-beslut 2012-11-01, diarienummer 4468-2011)

Flera forskare som till exempel Ebbe (2008) och Plambech (2014) har kritiserat praktiken att utvisa kvinnorna. De menar att det är kontraproduktivt eftersom kvinnorna då bara kommer tillbaka till den situation som var anledningen till att de blev offer för människohandel från första början. I stället menar de att frågan behöver lyftas globalt. Dessa forskare presenteras i studien under *Tidigare forskning*.

4.5 Lagrum som påverkar utländska kvinnor i gatuprostitution

Nedan redogörs de lagar som används som redskap i arbetet mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål.

Sexköpslagen

Sexköpslagen finns under 6 kapitlet. 11§ Brottsbalken (SFS 2011:517):

”Den som, i annat fall än som avses förut i detta kapitel, skaffar sig en tillfällig sexuell förbindelse mot ersättning, döms för köp av sexuell tjänst till böter eller fängelse i högst ett år. 2st. Vad som sägs i första stycket gäller även om ersättningen har utlovats eller getts av någon annan.”

Efter att betänkandet *Förbud mot köp av sexuell tjänst- En utvärdering 1999-2008* (SOU 2010:49) visat att lagen fått avsedd effekt och är ett viktigt instrument för att förebygga och bekämpa prostitution och människohandel för sexuella ändamål, föreslogs det i regeringens proposition (2010/11:77) att straffmaximum för köp av sexuell tjänst borde höjas från fängelse i sex månader till fängelse i ett år. I propositionen menar man att “syftet med skärpningen är att skapa ytterligare utrymme

för en mer nyanserad bedömning av straffvärdet vid allvarliga fall av köp av sexuell tjänst.” Denna förändring trädde i kraft 1 juli 2011 (Regeringskansliet, 2014).

Lagen om människohandel och kopplerlagen

Den svenska lagstiftningen kring människohandel har sitt ursprung i FN-protokollet mot människohandel och EU:s rambeslut om bekämpande av människohandel (Prop. 2009/10:152). Likt Palermoprotokollet innebär här människohandel enligt 4 kapitlet 1a § Brottsbalken att gärningsmannen tar kontroll över sitt offer.

”(…) genom olaga tvång, vilseledande, utnyttjande av någons utsatta belägenhet eller med annat sådant otillbörligt medel rekryterar, transporterar, överför, inhyser eller tar emot en person i syfte att han eller hon ska exploateras för sexuella ändamål, avlägsnande av organ, krigstjänst, tvångsarbete eller annan verksamhet i en situation som innebär nödläge för den utsatte.”

Enligt kommentarerna till *Lagen om människohandel* menar man att det görs en skillnad mellan människohandel och människosmuggling, men att människosmuggling kan utgöra ett led i människohandeln (SFS 2010:371).

I brottsbalken (SFS 2005:90) finns den så kallade kopplerlagen:

” Den som främjar eller på ett otillbörligt sätt ekonomiskt utnyttjar att en person har tillfälliga sexuella förbindelser mot ersättning, döms för koppleri till fängelse i högst fyra år.”

Kopplerlagen tillämpas ofta i människohandelsärenden och det kan därför bli missvisande att endast se till antalet människohandelsdomar eftersom flera av dessa utredningar resulterar i domar om koppleri/grovt koppleri. Det här beror på att det finns stora likheter i händelseförloppet i människohandelsmål och kopplerimål. Om förövarna ska kunna åtalas för människohandel och inte för koppleri beror på om offrets frihet kränkts. Det finns flera förklaringar till att flertalet av lagföringarna resulterar i koppleri istället för människohandel. Bland annat beror det på att lagstiftningen är komplicerad och svårtillämpad. En annan förklaring är att gärningspersonerna förändrat sitt tillvägagångssätt så att de, istället för att bruka våld och hot erbjuder offren mer handlingsfrihet. Detta tillsammans med att offren får behålla en större del av inkomsten än tidigare, kan göra att offren knyts till, och blir mer lojala gentemot förövaren. Detta gör i sin tur att de blir mindre benägna att vittna emot dem (Tillsynsrapport 2013:7).

Enligt 6 kapitlet.12§, 3st. i Brottsbalken (SFS 2005:90) ska det vid bedömning om brottet är grovt särskilt ses till om det är “en verksamhet som bedrivits i större omfattning, medfört betydande vinning eller inneburit ett hänsynslöst utnyttjande av annan”.

Utlänningslagen

Enligt 15 kap 1 § i Utlänningslagen (SFS 2005:716) finns det möjlighet att bevilja tillfälligt uppehållstillstånd med sex månader i taget för att bevispersoner som deltar i en förundersökning eller huvudförhandling. Vid behov kan detta uppehållstillstånd förlängas om det på grund av särskilda skäl finns behov av en längre betänketid. Personen kan även få 30 dagar innan förundersökningen startar för att återhämta sig

och för att bestämma om den vill samarbeta med de brottsutredande myndigheterna (SFS 2005:716). Enligt EU- direktiv ställs det krav på bevispersonen för att den ska få tillfälligt uppehållstillstånd, som att samarbeta med brottsutredande myndighet och bryta all kontakt med de personer som är misstänkta för brott (Tillsynsrapport 2013:7).

Socialtjänstlagen

I socialtjänstlagen (SFS 2001:453) finns inga direktiv som explicit riktar sig till personer i sexhandeln eller offer för människohandel för sexuella ändamål. Dock har socialstyrelsen tillsammans med Rikskriminalpolisen fått i uppdrag att rapportera könshandelns omfattning, utveckling och de sociala insatser som riktar sig till människohandelsoffer i Sverige. Det arbete som görs mot sexhandel och människohandel för sexuella ändamål utförs av särskilda grupper inom socialtjänst- och polismyndigheter som tilldelats särskilda resurser och har specialkompetens (Sirling, 2008). I Göteborg representeras dessa i form av Mikamottagningen och polisens traffickinggrupp.

I utredningen *Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd* (SOU 2008:41) står följande:

“Enligt 2 kap. 2 § socialtjänstlagen (2002:453) har varje kommun det yttersta ansvaret för att de som vistas där ska få den stöd och hjälp som behövs, oavsett skäl till vistelsen. Med anledning av 4 kap. 1 § har dessa människor även rätt till bistånd av socialnämnden som försäkrar en skälig levnadsnivå och som ska stärka individens möjlighet att leva ett självständigt liv. I 5 kap. 11 § betonas att bland annat kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp kan vara i behov av stöd för att förändra sin situation. I lagförarbetena till bestämmelserna om tidsbegränsade uppehållstillstånd som infördes den 1 oktober 2004, säger man att målsägande och vittnen som beviljades sådana tillstånd, har samma rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen som personer som är bosatta i Sverige.”

4.6 Uppsökande arbete

Den första typen av uppsökande arbete i modern tid går att finna i frälsningsarméns verksamhet i Storbritannien i början av 1800-talet, där arbetare sökte upp personer som var i behov av hjälp och stöd i de större städerna och deras slumområden. Uppsökande arbete kan ses som ett slags paraplybegrepp som rymmer olika arbetsformer och metoder för att bedriva arbetet. Men förutom att ses som en arbetsmetod, kan det även ses som en ideologi och ett förhållningssätt. I uppsökande arbete möter man den specifika målgruppen på dess egna villkor. Arbetet grundar sig helt på den fria viljan där individer från målgruppen själva kan välja om de önskar kommunicera med uppsökaren. Det är stora skillnaden mot det ordinarie sociala arbetet. Exempelvis genomförs arbetet i målgruppens egen miljö där uppsökaren inte har möjlighet att nyttja maktsymboler som dörrar, väggar och skrivbord. Det uppsökande arbetet och de som utövar det godkänns i den här miljön endast om de respekterar människorna och den omgivning de lever i, och om människorna känner att verksamheten kan gagna dem. Det är ute på fältet som det uppsökande arbetets rättighet och premisser att lyckas sätts på prov (Correlations, 2007).

Den här typen av arbete är även mindre byråkratiskt och kan föra uppsökare och klient närmare varandra. Samtidigt kan närheten vara fordrande och innebära prövningar som exempelvis rör uppsökarens personliga säkerhet. Därför är uppsökarens möjlighet till sakligt stöd och god handledning av stor vikt. Arbetets

kärna handlar om att skapa kontakt med marginaliserade människogrupper och ge nödvändigt stöd. Målen och de krav som ställs på arbetet lyckas sällan uppnås, vilket gör att enskilda uppsökare förväntas besitta unika kunskaper och färdigheter, samtidigt som resurserna som ges till uppsökande arbete oftast är minimala (ibid).

Uppsökande arbete bör rikta stort fokus på individens självbestämmanderätt. Arbetets karaktär, det vill säga att nå ut till marginaliserade befolkningsgrupper, kräver respekt för individen. Utanförskap sker inte av en tillfällighet, utan av olika bakomliggande orsaker. Målgruppens agerande och existens ger uttryck för något som inte accepteras av det övriga samhället. Verksamheter som bedriver uppsökande arbete har även en roll som agent och påverkare. De erfarenheter som fås genom att lyssna, se och lära sig är otroligt värdefulla och bör komma till användning för att förbättra marginaliserade befolkningsgruppers rättigheter på lokal, nationell och internationell nivå (ibid).

I utvärderingen *Förbud mot köp av sexuella tjänster. En utvärdering 1999-2008 (SOU 2010:49)* beskrivs att de uppsökande verksamheterna har en viktig roll för dem som befinner sig i prostitution. De uppsökande verksamheterna anses även vara viktiga för att minska gatuprostitutionen och förhindra nyrekrytering. Insatserna och de möten som de uppsökande verksamheterna har med kvinnorna kan vara korta men viktiga för att skapa kontakt och erbjuda information enligt utvärderingen.

4.7 Presentation av intervjupersonerna

Mikamottagningen

Mikamottagningen i Göteborg är en kommunal verksamhet utan myndighetsutövning, som arbetar med prostitutions- och människohandelsfrågor. Mikamottagningen gick tidigare under namnet Prostitutionsgruppen och har i Göteborg funnits sedan 1980-talet. Mottagningen utgörs av fyra socionomer. De erbjuder utan kostnad samtal, stöd och praktisk hjälp till personer med erfarenhet av sexindustrin, eller personer som skadar sig med sex, oavsett ålder, kön och sexuell identitet. Deras uppsökande arbete sker, förutom i gatumiljö, på Internet samt på andra arenor som kan vara aktuella. De finns i Rosenlundsområdet en gång i veckan för att ge omedelbar hjälp och stöd på plats, men också för att erbjuda fortsatt kontakt och vidareutslussning till andra resurser i samhället. Mikamottagningen skickar även ut information om sig själva till personer som annonserar om sex mot ersättning på Internet. De har fyra anställda, varav två arbetar uppsökande (Göteborgs stad, 2014).

Susanne har jobbat på Mikamottagningen sedan 2011. Tillsammans med en kollega arbetar hon uppsökande. Förutom att ha socionomutbildning, är Susanne utbildad familjeterapeut steg-1 och har studerat sexologi. Hon har tidigare arbetat med försörjningsstöd och som familjehemsterapeut och är sedan många år aktiv i RFSU-Riksförbundet för sexuell upplysning (personlig kommunikation, 2014-11-24).

Polisens traffickinggrupp

Traffickinggruppen i Göteborg har funnits i sin nuvarande form sedan 2003, och har nu sex personer anställda. Den övergripande strategin för att komma åt

människohandeln är dels att bekämpa de organiserade nätverk som redan finns i Sverige, dels att arbeta förebyggande så att nya nätverk inte vill etablera verksamhet i landet. Målet är att göra Sverige till en oattraktiv marknad för den organiserade brottslighet som oftast står bakom den här typen av brott (Polisen, 2014).

Björn är utbildad polis och har arbetat i traffickinggruppen i stort sett sedan den bildades 2003. Björn handplockades för uppdraget eftersom att han tidigare har arbetat mycket med internationella uppdrag, bland annat med olika FN-uppdrag. Han föreläser och utbildar andra verksamheter om människohandel för sexuella ändamål (personlig kommunikation, 2014-10-28).

Rosenlundsstödet

Rosenlundstödet är en politiskt och religiöst obunden organisation som verkar ideellt för att hjälpa de kvinnor som säljer sex i Rosenlundsområdet. Verksamheten drivs ideellt av ett tiotal antal volontärer som samtliga har heltidsarbeten vid sidan av det ideella arbetet. Volontärer finns på plats varje fredag och delar ut fika, hygienartiklar och kondomer samt för samtal med kvinnorna. De vill vara ett stöd för kvinnorna även socialt och tar gärna med dem på aktiviteter och vägleder dem om de önskar hitta en väg bort från prostitutionen (Rosenlundsstödet, 2014).

Rosa startade Rosenlundstödet 2012 och arbetar till vardags med kvinnor i missbruk och utsatthet. De andra volontärerna är bland annat entreprenörer där hjälparbetet kan vara en del av företags CSR-policy (socialt ansvarstagande). Rosa har ingen specifik utbildning i socialt arbete, men har via sin arbetsplats läst kurser i bland annat MI-motiverande intervjuer (personlig kommunikation, 2014-11-29).

Räddningsmissionen

Hos Räddningsmissionen, som är kristen organisation, är det präster, socionomer och diakoner som utövar det uppsökande arbetet. Teamet utgörs av två anställda, samt två volontärer. Räddningsmissionen bedriver sitt fältarbete i Rosenlund genom att ha drop-in i St Andrews kyrka en natt i veckan för de som identifierar sig som kvinnor. De erbjuder samtal och andakt, samt gratis fika, kondomer och glidmedel.

Organisationens visioner och idéer är “möten i ögonhöjd som skapar rum för förändring och överbygger utanförskap” och “alla människor har rätt till ett värdigt liv”. Räddningsmissionen träffar också kvinnorna utanför den uppsökande verksamheten och kan bistå med praktiska ting rörande exempelvis sjukvårdsbesök och återresor (personlig kommunikation, 2014-11-07).

Liselott har arbetat på Räddningsmissionen sedan i höstas, och ägnar halva sin tjänst åt det uppsökande arbetet i Rosenlund. Hon är socionom med en steg 1-utbildning i psykodynamisk terapi. Hon har tidigare arbetat 11 år för Stadsmissionen med bland annat projekt för utsatta kvinnor, och som utbildare i mäns våld mot kvinnor (personlig kommunikation, 2014-11-07).

Connect church

Connect church är en kristen pingstkyrka. Det uppsökande arbetet med målgruppen, sköts ideellt och går under namnet *Heart for people on the street*. Verksamheten har funnits sedan 2012 och i teamet finns cirka 20-25 volontärer med olika bakgrunder. I Rosenlund har volontärerna ett bord på lördagsnätterna mellan 24.00 och 03.00 där kaffe, öboy och smörgåsar samt gåvor delas ut. Förutom detta pratar de med dem som vill och behöver det. I samarbete med andra organisationer och myndigheter som riktar sig till målgruppen, kan Connect church stödja kvinnorna i aktiviteter och vid behov i andra sammanhang.

Sofia är teamledare i *Heart for people on the street*. Hon läser statsvetenskap med inriktning på psykologi, och har tidigare studerat kriminologi, internationella relationer och sexologi. Efter avslutad utbildning vill hon arbeta med frågor rörande människohandel för sexuella ändamål (personlig kommunikation, 2014-11-11).

5 Tidigare forskning

Den svenska samhällsvetenskapliga forskningen har inte berört situationen för gruppen utländska sexsäljande kvinnor i någon större utsträckning. Därför ges här en inblick i hur det internationella forskningsläget på området ser ut. Den forskning som presenteras i detta kapitel har ett liknande angreppssätt som denna uppsats, det vill säga ett kritiskt och konstruktivistiskt synsätt som visar på hur immigrerade kvinnor som säljer sex konstrueras av samhället, hjälparbetare och myndigheter. Även två studier gjorda i Norge presenteras, en som undersöker hur Östeuropeiska kvinnor upplevt människohandel och gatuprostitution i Oslo, samt en som redovisar sexsäljande kvinnors upplevelser av hot och våld. Detta för att kunna ge en mer nyanserad bild av kvinnornas situation, då deras verklighet inte enbart kan förstås genom omgivningens sociala konstruktion och diskurs, utan även av den reella upplevelsen av att sälja sex på gatan.

5.1 Problematisering av konstruktionen av den immigrerade kvinnan som säljer sex

Laura Agustín (2007) ifrågasätter i sin avhandling *Sex at the margins- migration, labour markets and the rescue industry* bilden av den immigrerade kvinnan som säljer sex. Agustín menar att dessa kvinnor ofta beskrivs som offer för trafficking och som "lurade" in i prostitution. Hon problematiserar denna syn på immigrerade kvinnor och menar att oavsett om den enskilda kvinnan varit medveten om de förhållanden som hon har gått med på eller om hon har lurats in i prostitution, så har hon haft en ambition om att vilja resa, upptäcka nya länder eller att få möjlighet att tjäna bra med pengar. På samma sätt som människor från västvärlden vill resa runt i världen och upptäcka nya saker. Agustín (2007:27) menar att:

“We have to realise that there is more than one form of autonomy, the western one, which can only occur within western ‘progress’ and modernity. Considered as people in flux and flexible labourers, rather than people with identities attached to the jobs they carry out, these travellers become ordinary human beings working to overcome specific problems.”

Vidare problematiserar Agustín den bild som finns av sexarbete som något som särskiljer sig från “riktigt” arbete, på liknande sätt som bland annat Östergren (2006) gjort i den svenska debatten. Agustín ifrågasätter hur prostitution skiljer sig från exempelvis hushållsnära tjänster som inte heller är arbeten som alltid existerar på den legala marknaden. Hon visar även att kvinnor i prostitution beskriver att fördelarna med jobbet är ett flexibelt schema och frihet, men säger samtidigt att det inte är som vilket jobb som helst.

Agustín (2007) menar att de som historiskt och i nutid vill hjälpa de sexsäljande kvinnorna, reproducerar diskursen om de prostituerade som offer, och att detta måste belysas ur ett maktperspektiv. Ett exempel på en sådan diskurs är att sexsäljande kvinnor beskrivs som skadade, drogade eller inkapabla till att hantera emotionella relationer. Agustín menar att dessa, och liknande diskurser skapas för att kunna legitimera hjälparbetarnas insatser.

Dessutom lyfter Agustín att det inte är kvinnorna i prostitutionen som får definiera sina problem och lösningar på problem, utan att detta görs av andra sociala agenter.

“The power to define problems, terms and solutions rests with social agents, who debate how to get others to behave differently, even save them from themselves – the disadvantaged, unruly, victimised, unhappy, offensive, addicted.” (Agustín, 2007:194)

Detta innebär att det finns maktaspekter i diskursen om att den enskilde ska räddas från sig själv i utövandet av att sälja sexuella tjänster. Agustín menar att statligt anställda, politiskt valda, feminister, icke-statliga organisationers talesmän, akademiker och andra sociala aktörer definierar en norm för vad som är en bra livsstil, samt att dessa aktörer själva erkänner att det i vissa fall är deras önskningar som kommer till uttryck genom hjälparbetet. Hon menar vidare att hjälparbetarna visar på ett neokolonialt förhållningssätt och att de har svårt att acceptera Europas föränderlighet och mångfald som hon menar är här för att stanna. Hjälparbetarnas syn på vad som är en “normal sexuell aktivitet” och deras syn på hur kommersiellt sex ska uppfattas borde utvecklas i första hand genom att lyssna på de som säljer sexuella tjänster.

5.2 Problematisering av återvändande

Sine Plambech (2014) skriver i sin avhandling *Points of departure* om nigerianska kvinnor som blivit deporterade från Europa och hur deras situation blir då de återvänder till hemlandet. Hon menar att kvinnornas migration kan förklaras utifrån Nigerias nationalekonomi, samt dess förhållande till världsekonomin. Fattigdom och arbetslöshet begränsar kvinnorna valmöjligheter, vilket var den huvudsakliga orsaken till att de immigrerade. Andra anledningar var en önskan efter autonomi och att det finns en förväntan från familjen över att de ska åka utomlands och tjäna pengar. Alla kvinnorna, beskrivna i avhandlingen, var tvungna att låna pengar för att kunna ta sig

till Europa. Genom att emigrera fick kvinnorna möjlighet till en försörjning och den konstanta inkomsten blev en trygghet.

Sine Plambech beskriver också att när kvinnorna i studien blev deporterade till Nigeria blev de tvungna att hitta andra sätt att försörja sig på. Kvinnorna beskrev främst att de var besvikna på att de blivit deporterade och att de förlorat sitt levebröd från Europa. Samtidigt menade de att en positiv aspekt av att ha blivit utvisade var att det var skönt att slippa sälja sex, men att de kunde tänka sig att sälja sex om de återvände till Europa, även om de hellre hade velat ha ett annat jobb. Av de 25-30 kvinnor som deltog i studien så ville alla utom en någon gång åka tillbaka till Europa, detta trots att många uppgav att de hade haft tuffa erfarenheter sedan de senast var där. Vissa hade etablerat sig socialt i Europa eller kände sig tvungna att betala tillbaka till sina madamer (kvinnliga hallickar som själva är i prostitution men som fått en roll att samordna de andra kvinnorna och på så sätt tjänar pengar på det).

Plambech (2014) menar att EU sedan 1990-talet har intensifierat sina yttre och inre migrationskontroller, och att det har blivit allt vanligare att man använder sig av utvisning för att ha kontroll på migrationen. Den ökade migrationskontrollen av immigranter har gjort att det skapats sociala satsningar på vissa speciellt utsatta grupper bland de immigrerade. De grupper som anses vara mer sårbara är flyktingar, sjuka asylsökande och offer för trafficking. Dessa grupper blir undantag från den annars stränga migrationspolitiken och får andra typer av uppmärksamhet och behandling än "vanliga" immigranter. De immigrerade kvinnorna som säljer sex bemöts därför på två olika sätt beroende på hur de definieras. Dels kan de definieras som offer för trafficking och dels kan de definieras som "vanliga" immigranter som enligt gällande lagar bör utvisas. De kvinnor som ses som offer för trafficking får då vissa tillfälliga rättigheter och tillhörigheter i det land där de är. En form av rättighet kan vara stöd av organisationer som hjälper till vid återvändandet till Nigeria, bland annat genom att ge kvinnorna ekonomiskt bistånd. Plambech menar att det är viktigt att förhålla sig kritiskt till dessa humanitära insatser, för att de annars riskerar att bli förgivettagna ideer för offerskap, sexualitet och kvinnors sårbarhet. Detta på grund av att även om dessa insatser är till för att förbättra kvinnornas liv, är det inte alltid så de uppfattas av kvinnorna själva.

Plambech problematiserar även hur de ökande gränskontrollerna används som argument för att hjälpa migrerande kvinnor, då de strängare gränserna inte innebär en minskning av personer som immigrerar utan enbart gör att rutterna förlängs och innebär större risker. De ökade gränskontrollerna bidrar till att det finns en lukrativ marknad för smugglare och människohandlare som gör det dyrare att immigrera, vilket ökar immigranternas skulder.

5.3 Människohandel och strängare gränskontroller

Sharron FitzGerald (2012) har på ett liknande sätt som Sine Plambech, i sin artikel *Vulnerable bodies, vulnerable borders- Extraterritoriality and human trafficking* undersökt hur regeringen i Storbritannien skapar en diskurs kring migrerade kvinnor som säljer sex och hur denna diskurs på olika sätt kan användas för att legitimera strängare gränskontroller och utvisningar. FitzGerald menar att det finns ett samband mellan hur politiker utformar policys som sägs skydda kvinnor som är utsatta för trafficking och hur den allmänna och politiska debatten samtidigt kräver minskad

invandring och hårdare gränskontroller. Genom att staten kategoriserar migrerade och sexsäljande kvinnor som "sexuellt utsatta", skapas en generaliserad och stereotyp bild av kvinnorna som offer. Denna bild ligger sedan till grund för hur staten kan utforma en diskurs där kvinnorna används som alibi för internationella gränskontroller. Storbritanniens ledande politiker kan på detta sätt argumentera för att det behövs övervakning och hårdare gränsövervakning redan i kvinnornas ursprungsländer, något som redan sker och utökas hela tiden, enligt FitzGerald. En annan sak som underblåser denna argumentation är att den internationella människohandeln och i förlängningen även prostitution, konstrueras som ett problem som kommer "utifrån", vilket också skapar incitament för en ökad territoriell kontroll. FitzGerald menar att det här är en utveckling som sker i flertalet andra EU-länder, och att samma sorts retorik används för att stärka EU:s yttre gränskontroller.

5.4 Immigrerade kvinnors upplevelse av att sälja sex

Skilbrei och Polyakova (2006) har i sin studie *My life is too short, I want to live now* undersökt hur kvinnor som immigrerat till Norge för att sälja sex har upplevt prostitutionen och sin resa till ett nytt land. Informanterna i studien är Östeuropeiska kvinnor som har haft erfarenhet av att sälja sex i gatumiljö eller lägenheter i Oslo. Det framkommer att det inte finns någon enhetlig upplevelse bland kvinnorna av att sälja sex eller att vara utsatt för människohandel. En del berättar om att de har tvingats in i prostitutionen, andra berättar att de inte varit riktigt medvetna om vilken typ av "arbete" de skulle få ägna sig åt men att de hade sina aningar, ytterligare en del av kvinnorna hade varit helt införstådda med att det var prostitution de skulle ägna sig åt. Även om många av kvinnorna var medvetna om att de skulle sälja sex, var det vanligt att de hade förväntningar på sin nya tillvaro som inte uppfylldes.

Alla kvinnorna i studien berättade att det var en längtan efter frihet och bättre ekonomi som motiverade dem till att immigrera. Många menade att de i Norge hade en större chans till ett bättre liv än i sitt hemland. Många av kvinnorna hade ett försörjningsansvar för sina familjemedlemmar som var kvar i hemlandet, och många berättade att de skickade hem pengar.

Bjørndahl och Norli (2008) har i sin studie *Fair game* gjort en kvantitativ undersökning om kvinnor som sålt eller säljer sex, och som kommit i kontakt med hjälpporganisationer för sexsäljare i Oslo. Kvinnorna fick själva svara på enkäter om sina erfarenheter av våld, både i det vardagliga livet och som sexsäljare. Två tredjedelar av kvinnorna hade någon gång upplevt våld, hot eller trakasserier. Hälften av dessa berättade att de hade upplevt våld i sin utövning som sexsäljare, och över en tredjedel hade upplevt våld inom prostitutionen under det senaste året. Hälften av alla kvinnorna i studien hade upplevt våld utanför själva prostitutionen, vilket är betydligt mer än den genomsnittliga befolkningen. Samtidigt, menar forskarna, är det viktigt att påpeka att våld inte är en del av vardagen med att sälja sex.

I studien framkommer det att kvinnor i gatuprostitution är mer våldsutsatta än de i inomhusprostitution. Majoriteten av de som befann sig i gatuprostitutionen hade någon gång upplevt våld. Författarna till studien menar att detta beror på att kvinnorna i gatuprostitutionen befinner sig i en mer riskfylld miljö, de har inte samma möjligheter att välja bort kunder och de har väldigt kort tid på sig att bedöma om en

kund verkar potentiellt farlig. Överlag anses gatuprostitutionen mer "rå" än andra former av prostitution, och priserna på gatan är lägre. Därför attraherar denna typ av prostitution andra sorters köpare. Även trakasserier är vanligare på gatan, därför att kvinnorna där befinner sig i en mer öppen miljö där allmänheten har insyn.

De värst utsatta kvinnorna i studien visade sig vara de som berättade att de hade ett missbruk av alkohol eller narkotika, samt de som kom från en socio-ekonomiskt utsatt bakgrund.

6 Teori

6.1 Diskursanalys och kritisk diskursanalys

Diskursanalys är ett verktyg för att kunna analysera relationen mellan språk och samhällelig kontext. Den har ett brett användningsområde och kan användas för att analysera skriven text och intervjuer, men även film, teater och bild. Beroende på ansats finns olika sätt att se på begreppet diskurs. Ett vanligt förhållningssätt är att se diskurs som den sociala konstruktionen av verkligheten, där diskursen både påverkar och påverkas av människors uppfattning av omvärlden. Här blir diskursen den som skapar och återskapar människors förståelse för olika fenomen i samhället.

Diskurs kan även ses som en del i formandet av människors identitet. Här utvidgas begreppet till att omfatta mer än bara det språkliga uttrycket, och kan även innefatta hur en person klär sig, agerar och gestikulerar. Diskursanalys kan också användas för att studera hur kategorier skapas genom så kallade "performativitet", det vill säga genom de handlingar som utförs. Ett par exempel på hur kategorier kan skapas genom språk är hur människor genom ett bröllop går ifrån att vara "kvinna" och "man" till att bli äkta "fru" och "make" (Paltridge, 2012).

Foucault har haft en stor påverkan på hur olika diskursanalyser formats. Han talar om maktens olika diskurser och att språket kan ses som ett spel som maktens olika användare utnyttjar. Makt handlar om kontrollen över språket, vad som sägs och hur det sägs, samt vilka effekter denna kontroll får. Kritiska diskursanalytiker använder sig delvis av Foucaults definition av diskurs, på så vis att språket anses spegla ojämnliska maktförhållanden (Börjesson & Rehn, 2009).

Den kritiska diskursanalytikern Norman Fairclough (1992, 2003) har gjort en omfattande ändring av termen, där han ser på språket utifrån en politisk kontext. Enligt en kritisk diskursanalys menas att språket och kulturen har en betydande roll tillsammans med maktperspektivet. Fairclough menar att maktrelationer spelar en roll för hur människor uttrycker sig. En viktig aspekt inom diskursanalys är att det är lika viktigt att analysera det som sägs som att analysera det som inte sägs och söka förståelse för varför vissa saker utelämnas (Mills, 2004).

Att utgå från en kritisk diskursanalys innefattar alltid en politisk dimension. Eftersom språket är ett centralt uttrycksmedel i processen där människor formas som individer och sociala subjekt blir språk och ideologi nära sammanlänkade. En av de viktigaste utgångspunkterna i kritisk diskursanalys är att människors språkliga uttryck formas av rådande sociala strukturer. Diskursanalysen integrerar poststrukturella frågor om makt, sanning och kunskap med marxistiska tankar om ojämnligheter och förtryck

med utgångspunkt i språket. Detta gör att Faircloughs arbetsmodeller är användbara för att fånga upp det som sägs utifrån Foucaults teoretiska ramar, samtidigt som de kan anses vara exempel på en större övergripande och strukturell diskurs (Mills, 2004).

Utgångspunkten i den kritiska diskursanalysen utgår från att språket är en ofrånkomlig del av det sociala livet och att det inte går att bortse från språket i sociala analyser och forskning. Han menar dock att det sociala livet inte kan reduceras till att enbart handla om språket och hur det formas genom diskurser, men att en analys av språk och diskurs med fördel kan kombineras med andra typer av maktanalyser (Fairclough, 2003). Den kritiska diskursanalysen innebär en systematisk ämnesanalys som återger relationen mellan diskurser och andra aspekter av den sociala processen (Fairclough, 2010). Fairclough skriver att den kritiska diskursanalysen inte enbart bör innebära generella kommentarer om diskurs, utan även belysa sociala missförhållanden utifrån diskurserna, samt olika sätt att förbättra och förändra dem.

Fairclough (1992) har skapat en tredimensionell analysmodell för att kombinera språkanalys och social teori. Enligt modellen så består varje diskursivt moment av tre dimensioner: en del av en text, en del av en diskursiv praktik och en del av en social praktik.

I studien används den kritiska diskursanalysen för att den fånga upp såväl den sociala verkligheten, som de diskurser som finns kring utländska kvinnor i gatuprostitution. För att kritiskt undersöka diskurser används teorier om social konstruktion, postkolonialism och intersektionalitet, vilka nu kommer att beskrivas utifrån vad som är relevant utifrån studiens ämne.

6.2 Socialkonstruktivism/ Socialkonstruktionism

I studien tolkas informanternas berättelser utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Social konstruktivism och socialkonstruktivism används i litteraturen om vartannat, men med något olika betydelse (Thomassen, 2007). Dessa nyansskillnader redogörs inte för i studien, eftersom båda termerna förklarar att kön, sexualitet, etnicitet och andra mänskliga kategoriseringar är något som skapas genom sociala konstruktioner. I undersökningen används begreppet 'socialkonstruktionism' och syftar då på båda dessa begrepp i ett brett perspektiv.

Socialkonstruktionister menar att begrepp och kategoriseringar skapas genom det sociala samspelet mellan människor, vilket står i motsats till antagandet att saker är som de är och att det är förutbestämt av naturen. Konstruktionen sker i ett socialt, kulturellt och historiskt sammanhang (Payne, 2008; Bryman, 2011). Teorin tar fasta på att människors sätt att förstå världen påverkas av andra människor och inte är objektiva sanningar. När en ny individ föds, kommer den inte till en tom plats, utan in i en värld där det redan finns ett begreppslikt ramverk och kategorier som används för att beskriva omvärlden (Burr, 2003). Genom hur människor beskriver, förklarar och redogör för världen omkring sig skapas konstruktioner. I interaktionen mellan individer skapas, återskapas och revideras därmed en någorlunda gemensam överenskommelse om omvärlden. Eftersom omvärlden konstrueras och rekonstrueras genom den sociala interaktionen är det därför av intresse att analysera språket, då det är genom det här som föreställningar och konstruktioner av vår omvärld skapas (Burr,

2003). Fokuset i forskningen bör därför ligga på interaktionen mellan människor, eftersom kunskap är någonting som människor skapar tillsammans (Burr, 2003). Användningen av social konstruktion har primärt varit att höja medvetenheten kring hur omvärlden blir beskriven (Hacking, 1999).

Den sociala konstruktionen bidrar till att olika former av handlingar kan ses som tänkbara eller otänkbara. Beroende på hur ett fenomen definieras finns det olika begränsningar för att hantera fenomenet på (Burr, 2003). Socialkonstruktionister menar att det behövs ett kritiskt förhållningssätt gentemot de förgivettaganden som finns om omvärlden (Burr, 2003). Enligt Haslanger (2012) är målet med att använda sig av det socialkonstruktionistiska synsättet att uppmärksamma faktorer som leder till orättvisor samt att kunna använda denna kunskap till att bidra till social förändring. Eftersom sociala orättvisor är socialt skapade går de även att omskapa och ändra på.

Haslanger (2012) lyfter fram att kön, sexualitet och ras/etnicitet är socialt konstruerade. Konstruktionen av kön och ras/etnicitet innebär påverkan på identitet, sociala normer och rättvisa. Detta påverkar hur de olika kategoriseringarna sätts in i en social hierarki. Såväl kön och ras är delvis medfödda karaktäristiska, som exempelvis det biologiska könet och hudens färg. Men utifrån dessa karaktäristiska sker det en social konstruktion, exempelvis en åtskillnad i kvinnliga och manliga egenskaper och kategoriseringar efter etnicitet.

Hacking (1999) beskriver att det inte går att frånsä att det finns olika samhälleliga händelser som sker och påverkar människor och som inte behöver ses som sociala konstruktioner i sig. Ett exempel på detta är att det finns förtryck i vissa länder som människor behöver fly ifrån, vilket inte är en konstruktion utan en sanning. Hacking menar dock att det finns idéer som skapas kring de människor som flyr. Dessa idéer och kategoriseringar av exempelvis immigrerade kvinnor får betydelse för den enskilda immigrerade kvinnan.

Moussa (1992) lyfter i *The Social Construction of Women Refugees* den sociala konstruktionen av den kvinnliga flyktingen. Hon menar att den sociala konstruktionen gör att kvinnliga flyktingar klassificeras som en homogen grupp och att de ses som en enda typ av människor, istället för enskilda individer. Konstruktionen av kvinnliga flyktingar som grupp sker genom sociala skeenden, lagstiftning, socialarbetare, migrantgrupper, aktivister, advokater och av de sociala arenor som de migrerade kvinnorna befinner sig i. Kvinnliga migranter ses ofta som offer och mer sårbara på grund av att de är just kvinnor, istället för att fokus läggs på det våld och den diskriminering som de utsätts för på samma grund. Studien lyfter fram att kvinnorna görs till offer, snarare än att de är det.

Även Kajsa Ekis Ekman (2010) har i sin bok *Varan och varat* diskuterat offerbegreppet och hur det använts i den svenska debatten om prostitution. Ekman menar att "offer" har blivit ett begrepp som ingen vågar använda på grund av att det mer och mer kommit att kopplas till individuell svaghet. Ekman menar att begreppet visst borde användas, då kvinnor som säljer sex visst kan vara offer, men inte på grund av individuell svaghet utan på grund av de patriarkala och kapitalistiska krafter de står under.

6.3 Postkolonial teori

Postkoloniala teorier innehåller ett brett spektrum av forskning inom flera kunskapsfält som sociologi, filosofi, samt litteratur- och kulturstudier. Dessa innebär även ett politiskt ställningstagande och återfinns i feministisk och antirasistisk politisk aktivism. Det postkoloniala perspektivet finns också inom vetenskapsteorin, där forskare kritiskt har undersökt hur vetenskapen, historiskt och i nutid, utgår från en västerländsk världsbild (Landström, 2001). De gemensamma tankarna inom postkolonialismen är att kolonialtiden (cirka år 1500-1980) har präglat världen globalt. Framförallt har postkoloniala teorier använts för att kritiskt studera hur västvärlden konstruerar en schablonartad bild av människor från forna kolonialområden som 'de andra', medan människor i Europa ses som norm (etnocentrism). Detta koloniala tänkande har inte bara format bilden av omvärlden, utan även den västerländska självidentiteten, där väst ses som modernt och i framkant, jämfört med öst som ses som omodernt och outvecklat. Tanken på väst som först i utvecklingen existerar i relation till 'det andra' och bygger alltså på en världsordning där väst 'leder loppet' och där öst alltid ligger steget bakom. Detta avspeglar sig även på individnivå och i den västerländska synen på 'de andra' (Wikström, 2009). Författaren Edward Said uttryckte tidigt tankar kring dessa motsatsförhållanden i boken *Orientalism* (1978). Said undersöker i sin bok kritiskt hur bilden av orienten har skapats i verk av västerländska författare, där han menar att den västerländska diskursen har möjliggjort en syn på öst som omodern, irrationell, bakåtsträvande och odemokratisk.

Wikström (2009) menar i boken *Etnicitet* att de postkoloniala teorierna delar många mentala arv med de konstruktivistiska, men att de postkoloniala teorierna går steget längre i sin analys av kategoriseringar. När de socialkonstruktivistiska forskarna belyser etniska kategorier som komplexa och under ständig förändring, så menar de postkoloniala forskarna att kategoriseringar utifrån människors etniska bakgrund är mycket problematiska och riskerar att låsa in människor i snäva heterogena grupper. De menar på så sätt att kategorisering överhuvudtaget är ett tvivelaktigt projekt, och att begrepp som 'etnicitet' är problematiskt att använda alls. Wikström ser postkoloniala teorier som en del av poststrukturalismen, där språket är en central del i människors förståelse av omvärlden. Hur människor benämns och kategoriseras sker alltid i en kontext där det finns maktstrukturer. Samtidigt finns ofta ett behov av så kallat 'strategisk essentialism' där kategoriseringar behövs för att kunna påvisa diskriminerande strukturer.

Den postkoloniala kritiken av västerländsk feminism

Postkoloniala forskare som Angela Davis och författare som bell hooks [sic] har sedan 1980-talet kritiserat den rådande feminismen för att enbart utgå från den västerländska, vita, medelklasskvinnan, och därför missa andra maktdimensioner som uppstår mellan kvinnor på grund av globala och ekonomiska orättvisor (Ahmed & De los Reyes, 2011). Den västerländska feminismens konstruktion av kvinnlighet har därför kunnat exkludera många kvinnor för att de tillhör 'fel' klass eller är av 'fel' etnicitet, eftersom jämställdhet enbart har diskuterats som ett problem som existerar inom nationalstatens ramar. Eftersom feminismens bild av 'kvinnan' under lång tid enbart inkluderat kvinnor inom nationens gränser, blir bilden av 'invandrarkvinnan'

något som skiljer sig markant från (den svenska eller västerländska) 'kvinnan'. De los Reyes (2006) exemplifierar detta genom att undersöka den svenska kvinno- och genushistoriska forskningen i Sverige där hon ser en "hegemonisk och etnocentrisk bild" av kvinnligheten. Genom att belysa den samhällsvetenskapliga forskningen om arbetskraftsinvandringen i Sverige under efterkrigstiden uppmärksammar De los Reyes hur invandrarkvinnan gjorts osynlig, trots att majoriteten av de som invandrade till Sverige under denna tid var kvinnor och trots att de till stor del deltog på arbetsmarknaden. På så sätt har bilden av 'arbetskraftsinvandraren' varit en invandrad man inom verkstadsindustrin, medan de invandrade kvinnorna inte alls omnämns i forskningen. Under 1970-talet osynliggjordes inte invandrarkvinnan på samma sätt, dock växte en bild fram av henne som svag, osjälvständig och förtryckt av sin man. Sammanfattningsvis, menar De los Reyes, talar detta för att kvinnor med annan bakgrund än svensk, länge har osynliggjorts och betraktats som annorlunda i den samhällsvetenskapliga forskningen.

Den postkoloniala kritiken har även påvisat hur den västerländska feminismens kvinnosyn kan ses som en förlängning av kolonialtidens. Postkoloniala kritiker menar att föreställningen om olika nationaliteter är och har varit, tätt kopplad till idéer om kvinnligt och manligt. Det koloniala projektet underlättades av att människor i den koloniserade delen av världen tillskrevs traditionellt kvinnliga egenskaper så som 'naturbundna', 'kroppsliga', 'känslösa' och 'svaga'. Detta fick stå i motsats till västvärlden som gavs manliga egenskaper som exempelvis 'förnuftig', 'rationell', 'civiliserad' och 'stark'. Denna syn på kön och nationalitet gjorde även att det koloniala projektet kunde rättfärdigas moraliskt, eftersom kolonialisering då kunde ses som en 'god gärning' och en slags hjälp till utveckling. Postkoloniala feminister har pekat på att den västerländska feminismen fortfarande präglas av dessa koloniala föreställningar. Detta visar sig i synen på tredje världens kvinnor som en homogen och förtryckt grupp som står i kontrast till de västerländska 'fria' kvinnorna. Denna diskurs kan därför, på samma sätt som under kolonialtiden, fortsätta att reproducera bilden av kvinnor i andra länder som i behov av 'guidning och korrektion'. I sin tur riskerar detta att skapa en ordning där vita feminister är de som sätter agendan och utformar diskursen, utan att alla kvinnor får vara med och uttala sig. (Wikström 2009:78-80)

Avtar Brah (2012:25) menar att migrationen globalt sett, har ökat över hela världen sedan i slutet av 1980-talet och att den utgörs av alla sorters människor; "flyktingar, arbetskraftsmigranter (papperslösa eller inte), högutbildade, entreprenörer och studenter". Brah ser flera skäl till att migrationen ökat så kraftigt, främst uppger han globaliseringen av ekonomin och arbetsmarknaden som skäl, där han menar att "en internationell arbetsdelning" har växt fram. Han anser att det är viktigt att se på globaliseringen ur ett feministiskt perspektiv, då det till stor del är kvinnor som migrerar för att hamna inom den lågavlönade arbetskraften eller för att sälja sex. Enligt Brah kräver detta en analys om varför migrationen på senare år allt mer har feminiserats.

6.4 Intersektionell teori

Intersektionalitet är en översättning av engelskan 'intersectionality', sprunget ur verbet 'to intersect', vilket innebär att genomskära, att korsa (Lykke 2003). Det intersektionellt perspektivet kan utgå ifrån exempelvis köns-, sexualitets-, klass-, och

etnicitetsstrukturer, där de olika faktorerna inte är isolerade utan istället komplexa och sammanvävda med varandra (Mattsson, 2010). Utan det intersektionella perspektivet riskerar man att exkludera exempelvis genusperspektivet i diskussioner om mångfald, och vice versa. Begreppet rymmer en förståelse för att maktasymmetriernas olika dimensioner och effekter hör ihop med varandra genom en rörlig interaktion. Teoretisk har begreppet intersektionalitet uppstått som en knytningspunkt mellan postmodern feministisk teori, postkolonial teori, Black Feminism och queerteori (Lykke, 2003).

Lykke (2003) framhåller att intersektionalitetstänkandet varit en del av viktiga rörelser inom feministisk forskning sedan 1970-talet. När Lykke lyfter fram det positiva med begreppet nämner hon bland annat Haraway (1992) som efter inspiration av exempelvis Foucaults tematiseringar mellan norm och avvikelser introducerat begreppet "inappropriate/d others". Haraway menar här att tydliga intersektionella markörer i samhället, som klass, etnicitet och genus, producerar social, kulturell, politisk och ekonomisk exclusion som gör grupper av människor opassande (inappropriate). Genom att använda begreppet "inappropriate/d other" kan samspelet mellan de olika exklusionsmarkörerna belysas på ett sätt som inte automatiskt medför att en markör i relation till andra diskursivt utpekats som politiskt och analytiskt privilegerat, vilket riskerar inträffa i samband med begrepp som "genus", "queer" eller "ras" "klass". Lykke (2003) understryker att både teoretiskt och politiskt är det intersektionella perspektivet ett aktuellt feministiskt begrepp.

Även De los Reyes (2005) argumenterar för att den intersektionella teorin är ett nödvändigt komplement till genusvetenskapens och feminismens endimensionella syn på kön. Den traditionella feminismen har inte kunnat fånga komplexiteten i samverkande faktorer utöver kön, som till exempel klass, etnicitet, sexualitet och funktionalitet. Den har heller inte varit tillräckligt självkritisk för att förstå hur exkluderande mekanismer även har verkat inom den feministiska rörelsen. De los Reyes anser att det finns en "svensk hegemonisk feminism" där nationalstaten ses som det självklara rummet för genusregimer och där det som sker utanför nationalstaten förklaras med andra orsakssamband. Hon menar även att det inom den svenska feminismen finns en teoretisk determinism där kön alltid anses vara den mest relevanta kategorin och där andra maktperspektiv förenklas eller försöker förklaras som könsbundna.

Det finns en kritik mot intersektionella och postkoloniala teorier från marxistiskt håll, där dessa teorier anses vara en del av ett poststrukturalistiskt projekt som ses som relativistiskt och politiskt förvirrande. Det uttrycks en rädsla för att klassbegreppet ska upplösas eller komma i skymundan (Wikström, 2009). De los Reyes (2005) framhåller att det, lite förenklat, finns två olika analytiska förståelser av förtryck. Dels det ekonomiska/materialistiska förtrycket som skapas av det kapitalistiska och politiska systemet (klass), och dels de kulturella och symboliska orättvisor skapade genom sociala mekanismer och normer (sexualitet, etnicitet, genus). Hon menar dock att det inte finns någon motsättning i att undersöka hur dessa kategorier samverkar och att det inte finns något behov av att rangordna någon kategori som viktigare än den andra. Dessutom sammanfaller dessa förtryck och vävs in i varandra. Rädslan för att klassperspektivet ska komma i skymundan med intersektionella teorier är menar De los Reyes är obefogad.

7 Metod och material

I detta kapitel redogörs för val av metod och ansats, urvalsprocessen, litteratursökning, intervjuguide och genomförandet av intervjuerna. Här beskrivs även analysmetod, validitet, reliabilitet samt etiska överväganden.

7.1 Val av metod

Studiens syfte är att undersöka volontärers, socialarbetares och polis perspektiv på och förhållningssätt till utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö. Avsikten har varit att få en informationsrik och öppen bild av informanternas tankar och erfarenheter, därför har en kvalitativ datainsamlingsmetod i form av individuella intervjuer använts. Genom metodvalet har det funnits möjlighet att röra sig i den riktning som intervjupersonerna upplever viktig (Bryman, 2011). Tanken med studien är inte att få fram generaliserbar data, utan att fånga upp de eventuella variationer och likheter som finns i intervjupersonernas sätt att föra fram sina svar och beskrivningar (Thomassen, 2007).

7.2 Val av ansats

Valet av ämne gjorde att vissa teorier redan i början av uppsatsprocessen fanns med i bilden. Under uppstarten av studien fanns något som skulle kunna liknas vid en deduktiv ansats (Bryman, 2011). Denna typ av ansats riskerar dock att begränsa analysen av materialet. Därför behövdes ett mer öppet förhållningssätt så att det skulle finnas utrymme för nya tolkningar efter att materialet var insamlat. Detta i likhet med en induktiv ansats vilken innebär att forskaren drar generaliserbara slutsatser på grundval av observationer (Bryman, 2011). Eftersom att det funnits en växelverkan mellan dessa olika ansatser innebär det i slutändan att studien fick en abduktiv ansats. Den abduktiva ansatsen kan förklaras utifrån att forskaren har teorier med sig i ansatsen samtidigt som hen gör observationer. Detta innebär en möjlighet att pendla mellan empiri och teori (Kvale & Brinkmann, 2014).

7.3 Intervjuer

Urval

I studien har ett målinriktat urval använts, vilket innebär att det finns en överensstämmelse mellan forskningsfrågor och urval. Bryman (2011:392) skriver att "vid ett målinriktat urval väljs personer, platser, organisationer och så ut för att de är av relevans för en förståelse av en social företeelse".

Då studiens syfte är att undersöka uppsökande verksamheters perspektiv på och förhållningssätt till utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö, behövdes ett urval från sådana verksamheter. För studien innebar detta att kontak togs med polis, socialarbetare och volontärer. Detta, eftersom ingången till ämnet var just den förändring som skett i Rosenlund de senaste åren, där de utländska kvinnorna nu utgör majoriteten av de som säljer sex där. Ett målinriktat urval innebär att

undersökningens deltagare inte har valts ut genom slumpen, utan är tänkta att representera största möjliga variation av uppsökande verksamheter (Bryman, 2011). Ambitionen var med andra ord att intervjua verksamheter med olika ingångar i det uppsökande arbetet med målgruppen.

I första skedet skickades förfrågningar om att medverka i intervjuer ut via mail till organisationerna/verksamheterna Mikamottagningen, Rosenlundsstödet samt polisens traffickinggrupp. Samtliga verksamheter inom Göteborg och väl kända i media kring sina arbeten med studien målgrupp.

I mailet beskrevs studiens syfte och en inbjudan till intervju medverkan bifogades för att det skulle vara enkelt att vidarebefordra det till kollegor och skriva ut. I mailet eftersöktes tips om andra verksamheter som kunde vara av intresse för studien. I inbjudan redogjordes kort för studiens syfte och intervjuens tillvägagångssätt, under vilka veckor intervjuerna skulle genomföras samt kontaktuppgifter att höra av sig till. Personer som var intresserade av att medverka ombads att höra av sig via mail eller telefon. Under kommande vecka svarade samtliga tre tillfrågade verksamheter/myndighet, där en representant från vardera önskade att medverka. För få en tyngd i empirin behövdes dock fler informanter

Med hjälp av de första mailen som skickats ut kom tips om andra som eventuellt kunde vara av intresse för studien. Detta ledde till att mail med förfrågningar även kunde skickas ut till Stadsmissionen, Frälsningsarmén, Räddningsmissionen, Connect church, Domkyrkoförsamlingen samt St. Andrews-kyrkan. Genom att dra nytta av de sociala kontakter som de initiala intervjupersonerna hade med andra uppsökande verksamheter kunde fler intervjupersoner kontaktas. Detta beskriver Bryman (2011) som ett snöbollsurval.

Då det fanns en överhängande risk att flera av dessa verksamheter inte skulle hinna eller kunna medverka i studien kontaktades även två verksamheter i Stockholm; Mikamottagningen och S:ta Clara Kyrka. Kontakt togs även med Prostitutionsgruppen hos Stockholmspolisen men endast genom meddelande via telefonväxeln då de poliser som arbetar i gruppen hade hemliga kontaktuppgifter.

Från verksamheterna ifrån Göteborg svarade Räddningsmissionen och Connect church att de ville delta i studien. Representanten från Räddningsmissionen bad på egen begäran att få frågorna skickade till sig innan intervjun för att kunna förbereda sig. Av de tillfrågade informanterna i Stockholm hade en inte möjlighet att vara med studien, och resterande två återkom inte trots påminnelse via mail. Detta gjorde att studien, så som det var tänkt från början, enbart kom att fokusera på situationen i Göteborg.

Av de resterande tillfrågade verksamheterna och myndigheterna hade en lagt ner sitt uppsökande arbete och en annan var så nystartad att de själva inte ansågs sig ha tillräcklig kunskap att vara med i en intervju.

Antalet verksamheter som bedriver uppsökande arbete för de utländska kvinnorna i Göteborg är inte många i antal, cirka åtta stycken, varav fem av dessa deltar i studien.

Intervjuform och utformande av intervjuguide

I studien används en kvalitativ intervjumetod. För att från början tydligt ringa in fokusområdet för studien har semistrukturerade intervjuer genomförts. Genom att göra så fångas intervjupersonernas uppfattningar och synsätt upp på ett djupare och mer ingående sätt. Semistrukturerad intervju som intervjuform är flexibel och tonvikten läggs på hur intervjupersonerna tolkar frågorna. Med denna typ av intervjuform kan intervjun gå i olika riktningar beroende på vad intervjupersonen tycker är relevant och viktigt att lyfta fram. Samtidigt får den som intervjuar chans att styra intervjun på det sätt som möjliggör svar på frågeställningarna (Bryman, 2011: Kvale & Brinkmann, 2014).

Intervjuguiden var uppbyggd av olika teman som skulle beröras under intervjun, där varje tema innehöll cirka tio frågor. I intervjuguiden fanns tre övergripande teman som blev berörda under intervjun: *Övergripande frågor*, *Migranter som säljer sex i gatumiljö* samt *Riktlinjer, lagar och samverkan*. De övergripande frågorna ställdes för att sätta intervjupersonens svar i ett sammanhang (Bryman, 2011). I delen *Migranter som säljer sex i gatumiljö* fanns frågor för att fånga upp intervjupersonernas förklaringar till den situation kvinnorna befinner sig i och deras beskrivningar av dessa kvinnor. I delen *Riktlinjer, lagar och samverkan* var målet att fokusera på informanternas förståelse av de riktlinjer och lagar och se hur informanterna upplever att dessa påverkar utformningen av sitt arbete och även kvinnornas situation i stort. Bryman (2011) menar att det är bra att genomföra pilotintervjuer för att få en känsla av hur de tänkta frågorna fungerar, hur lång tid som kan behövas samt för att lära känna intervjumetoden. När frågorna skrevs tog stor hänsyn till eventuella svar som skulle kunna komma fram och vilken karaktär frågorna var av och om de krävde långt eller kort svar. Dock gjordes ingen pilotintervju.

Det är viktigt att medvetandegöra att den som intervjuar har makt i att den kan styra innehållet i intervjun genom vilka frågor som ställs (Kvale & Brinkmann, 2014). Det är samtidigt en nödvändighet att i viss mån kunna styra innehållet i intervjun, eftersom den ska kunna besvara syftet med studien. Under intervjuerna har det funnits en flexibilitet utifrån intervjuguidens utformning och eventuella oklarheter har kunnat förtydligas med hjälp av följdfrågor (Bryman, 2011).

Intervjuernas genomförande

Intervjuerna har skett på olika sätt för att underlätta för intervjupersonerna att medverka i studien. Tre intervjuer har skett på intervjupersonernas arbetsplatser, en ägde rum på ett café och en annan genomfördes över telefon. Det är viktigt att vara medveten om att olika utförande av intervjuerna kan innebära olika komplikationer. Komplikationer som uppmärksammats i intervjusituationerna är att man vid telefonintervjun inte kunde se personens minspel eller kroppsspråk, vilket gjorde det svårare att uppfatta små nyanser i språket och att det vid intervjun på caféet blev svårare att höra vad intervjupersonen sa på grund av sorl i bakgrunden (Bryman, 2011). Detta har dock inte påverkat informationsinsamlingen i någon speciell märkbar riktning.

Inledningsvis informerades intervjupersonerna om att de när som helst kunde avsluta sin medverkan i studien, att intervjun spelades in och att materialet skulle transkriberas och efter att studien var färdigställd skulle ljudinspelning och nedtecknad intervju att kasseras. Vidare tillfrågades intervjupersonerna om det gick bra att åter bli kontaktade via telefon eller mail för kompletterande frågor vid behov. De medverkande lovades även ett exemplar av den färdiga studien. Innan frågorna började ställas påmindes intervjupersonerna kort om syftet med studien och dess fokus på utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö.

Intervjuerna spelades in efter varje deltagares samtycke. Fördelen med att spela in intervjun var att det vid intervjutillfällena gick att fokusera bättre på intervjun, samtidigt som det fanns möjlighet att i efterhand gå tillbaka och lyssna noggrannare och kunna fånga upp detaljer. Ljudupptagningar användes vid transkriberingen av materialet (Bryman, 2011). I slutet av varje intervju tillfrågades intervjupersonerna om det var något de ville tillägga. Fyra av de fem intervjuerna gjordes under en treveckors-period. Den sista intervjun sköts upp av olika anledningar och genomfördes efter ytterliggare två veckor. På grund av att det är så få aktörer som arbetar uppsökande med målgruppen, och att varje representant som ville medverka tillförde stor empiri till ett ganska litet ämnesområde, inväntades den femte och sista informanten.

7.4 Sökning av tidigare forskning, litteratur och information

Mycket av sökandet av den tidigare forskningen och litteratur har gjorts via Göteborgs Universitets söktjänst Summon. De sökord som har använts i olika kombinationer är 'prostitution', 'human trafficking', 'sex worker', 'immigrants', 'Sweden', 'Sverige', 'intersektionalitet', 'intersectionality', 'postcolonialism', 'postkolonialism', 'konstruktionism', 'social konstruktionism', 'discourse', 'diskurs'.

Google Scholar har använts för att läsa rapporter och vetenskapliga artiklar och vissa böcker.

7.5 Arbetsfördelning

I arbetet med studien fanns en strävan efter att ha en så jämn arbetsfördelning som möjligt. Hänsyn togs även till personliga intressen och fallenhet för de olika momenten. Till följd av detta valdes olika ansvarsområden ut och fördelades mellan författarna. Karolina och Martina hade huvudsakligt ansvar för avsnittet kring tidigare forskning och bakgrund. Teoriavsnittet delades upp så att var av en fördjupade sig i en teori. Martina och Malvika skrev tillsammans metodavsnittet och Malvika organiserade och bokade in intervjuerna. Utöver detta lade alla tre ner mycket tid på de andra delarna av studien. Resultat och analys delades upp efter teman som sedan fördelades mellan skribenterna. Under hela arbetets gång granskade och diskuterades texterna tillsammans, vilket gjorde att nya resonemang utvecklades. Karolina tog ett övergripande ansvar kring språk och grammatik.

8 Analysmetod

Bryman (2011) menar att uppdelning i teman kan användas som ett tillvägagångssätt vid alla kvalitativa analyser av data. I studien tematiserades den insamlade datan utifrån de tre frågeställningarna. I informanternas svar fanns likheter och skillnader som tematiserades och användes i den fortsatta analysen.

Utifrån tematiseringen användes en kritisk diskursanalys, vilket även finns presenterat i studiens teoridel. En kritisk diskursanalys betonar den roll språket har som en maktresurs, vilket är kopplat till ideologi och social förändring. I ett kritiskt diskursanalytiskt förhållningssätt är det införstått att det finns det en fysisk verklighet som begränsar den individuella handlingsfriheten (ibid).

Att använda en kritisk diskursanalys innebär ett fokus på hur informanterna uttrycker sig och en insikt i att detta präglas av den situation som de befinner sig i. Med detta menas att intervjuvaren är något som konstrueras av intervjuaren och intervjupersonerna med inverkan av den kontext som omger dem. Språket ses här om en social handling och detta påverkar det område som personerna är verksamma i (Kvale & Brinkmann, 2014).

Kvale och Brinkmann (2014) menar att den ideala intervjun redan är analyserad då bandspelaren stängs av. Det är förmodligen svårt att lyckas med om det är fler än en person som intervjuar. Detta eftersom det behöver finnas en förståelse för att det intervjupersonen sagt kan tolkas på olika sätt, och kan på så sätt bredda den gemensamma förståelsen av intervjun. Efter intervjuerna diskuterade det par som tillsammans utfört intervjun, kring hur intervjupersonens svar hade uppfattats och vad som sågs som intressant utifrån studiens syfte. Detta kunde senare användas i samband med analysen.

Den kritiska diskursanalysen valdes utifrån att den fokuserar på hur diskurser som finns i samhället kan återspeglas i individens diskurser. Genom att använda den här analysmetoden fanns möjlighet att anlägga ett mer kritiskt och analytiskt perspektiv (Mills, 2004).

I studien valdes Faircloughs (1992) analysmodell för att kunna analysera vad som sägs utifrån olika diskurser, undersöka vilka diskurser som intervjupersonerna förmedlar och vilken social praktik som en viss diskurs är en del av. Detta återfinns som ett övergripande förhållningssätt till materialet, där utgångspunkten är att de olika delarna överlappar varandra i praktiken.

8.1 Förförståelse

Det finns ingen förutsättningslös tolkning av text, och den som forskar kan inte "hoppa utanför den förståelsetradition som hon lever i". Trots det är det viktigt att forskare försöker att medvetandegöra dessa förförståelser och hur detta påverkar vad som lyfts fram i analysen, menar Kvale och Brinkmann (2014). I detta avsnitt redogörs för undersökarnas förförståelse och för hur den kan ha påverkat studien.

Då studien påbörjades valdes teorier utifrån den förförståelse som fanns hos undersökarna. Valen gjordes utifrån de teorier som presenterats under Göteborgs universitets socionomutbildning och till viss del andra utbildningar och intresseområden. Teorivalen utgick även ifrån den relation som hjälparbetare och utländska kvinnor i gatuprostitution befinner sig i, vilket redan under uppsatsprocessens början uppfattades som olika former av maktrelationer utifrån kön, sexualitet, etnicitet och klass. Även om det på förhand inte gick att förutspå hur informanterna skulle beskriva kvinnornas situation var kontexten som uppsökarna och kvinnorna befann sig i intressant utifrån strukturella och kritiska teorier. Både postkoloniala teorier och intersektionalitet analyserar maktförhållanden och ansågs därför användningsbara i studien. Dessa kunde användas för att analysera studiens målgrupp, både i relationen till uppsökarna och det omgivande samhället.

Hos undersökarna fanns vissa föreställningar om vilken bakgrund personerna i de olika verksamheterna som skulle intervjuas, skulle ha. Olika uppfattningar om det filantropiska, frivilliga hjälparbetet, i synnerhet det kristna, fanns också. Det förekom även diverse tankegångar om att de som arbetar inom kristna organisationer bar på en annan sorts 'moral' kring sexarbete, än de som arbetar inom sekulära organisationer och myndigheter. Det fanns därför en misstanke om att det kunde förekomma skillnader i bemötandet av kvinnorna, beroende på om stödet kom från en professionell utövare eller frivilligorganisationer. Denna förförståelse skulle kunna ha påverkat sättet att lyssna på informanterna. Medvetenheten om undersökarnas egna tankar och funderingar har varit stor och har ideligen resonerats om tillsammans.

8.2 Validitet och Reliabilitet

Inom vetenskapen diskuteras huruvida validitet och reliabilitet är lämpliga begrepp att använda inom den kvalitativa forskningen. Lincoln och Guba (1985) samt Guba och Lincoln (1994) föreslår att man här hellre borde använda sig av begreppen tillförlitlighet och äkthet. De första nämnda begreppen är dock väl tillämpbara i den här studien. Mason (1996:21) menar att realibilitet, validitet och generaliserbarhet "är olika slags mått på den kvalitet, stränghet och mer generella forskningspotential som uppnås på grundval av vissa metodologiska och ämnesmässiga konventioner och principer". LeCompte och Goetz (1982) har valt att dela in begreppen i externa och interna delar, något som beskrivs nedan.

Validitet

"Validitet handlar om huruvida man observerar, identifierar eller 'mäter' det man säger sig mäta" (Mason 1996:24). Det LeCompte & Goetz (1982) menar med intern validitet är att de observationer och slutsatser forskaren gör, överensstämmer med de teorier och modeller som forskaren använder sig av. Extern validitet handlar istället om huruvida de observationer och slutsatser som är gjorda i en undersökning är generaliserbara och därmed applicerbara på andra sociala miljöer. Studiens syfte och frågeställning handlar om att ta reda på hur uppsökande verksamheter och myndigheter beskriver utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö, deras bakgrund samt situation. De intervjupersoner som har medverkat i studien är de som arbetar direkt med dessa kvinnor och möter dem på gatan. Därmed har urvalet av informanter har stark validitet.

Reliabilitet

Reliabilitet innebär att ta reda på om man har 'mätt rätt' och även detta begrepp kan delas in i extern och intern reliabilitet. Extern reliabilitet handlar om att den sociala miljön är under ständig förändring. Det går till exempelvis inte att intervjua samma person två gånger utan att den första intervjun påverkar den andra. Detta skulle dock vara möjligt att göra vid en kvantitativ undersökning, exempelvis vid mätning av en vuxen persons längd. Två veckor efter första mätningen torde längden vara den samma som vid den första mätningen.

En intervjus fortgång kan påverkas av antalet personer som intervjuas. I studien har två av de tre författarna medverkat vid intervjuerna. Dels för att enklare kunna hålla fokus på svar och frågeställningar, men även för att tre intervjuare kunde gjort att informanten upplevde sig vara i underläge, vilket skulle kunna ha påverkat svaren. Även två personer skulle kunna uppfattas vara i övertag gentemot intervjupersonen. I denna studie passade dock två personer bäst för att kunna uppnå en god intervju kvalitet. En av intervjuerna genomfördes via telefon och gjordes av en av författarna. Den utfördes alltså på ett helt annat sätt, vilket skulle kunna innebära att information som är viktig för en intervju som, tyst instämmande som kan ges med blick eller leende, eller en förklarande gest, inte kan förmedlas (Bryman, 2011). Intern reliabilitet innebär att miljön kan påverka forskaren på ett sätt så att denne ser världen ur en annan synvinkel från undersökning till undersökning under forskningens gång, och därför riskerar att påverka resultatet. Eftersom tre personer skrivit studien har detta inneburit att det funnits tre sätt att ta in informationen och omvandla den. Detta har gett upphov till diskussioner om hur empirin ska tolkas (Bryman, 2011).

Den initiala ambitionen var att den person som inte var med vid intervjutillfället skulle transkribera intervjun. Detta genomfördes i den mån det gick, i annat fall delades intervjun upp i flera delar och transkriberades av alla tre. Transkriberingen skedde så snabbt efter intervjun som det fanns möjlighet och skrevs ut så ordagrant som möjligt. Trots det kan det skilja sig i hur respektive person som transkriberat har uppfattat meningsuppbyggnader och pauser och omvandlat tal till skrift. Ibland har det varit tvunget att ändra om texten för att göra den mer sammanhängande (Kvale & Brinkmann, 2014).

Det är viktigt att lyfta fram att beroende på vem som uttolkar en intervju, ges olika innebörder av den. De analyser som gjorts i studien behöver därför nödvändigtvis inte vara intervjupersonernas egentliga mening med sina svar, utan kan vara tolkningar. De tolkningar som görs, och de frågor som ställs till materialet påverkas även av de teorier som valts (Kvale & Brinkmann, 2014).

8.3 Etiska aspekter

Risken med kritiska teorier är att intervjupersonernas svar tolkas som illvilliga, fördomsfulla eller generaliserande. Därför är det viktigt att understryka att postkoloniala teorier och intersektionalitet främst ger en förståelse av samhället utifrån ett strukturellt perspektiv, men att dessa föreställningar återfinns och återskapas på individnivå. Informanterna kan på så sätt ses som delar i ett postkolonialt sammanhang där alla människor ingår. Meningen är alltså inte att peka ut någon speciell intervjuperson som bärare av fler stereotypa antaganden än någon

annan, utan att se individuella *exempel* på en strukturell, kollektiv förståelse som präglar alla.

Det är även viktigt att ta hänsyn till att forskaren är "outsider" i det fält som utforskars och saknar insikt om hur de reella förhållandena ser ut, till skillnad från informanterna (Kvale & Brinkmann, 2014).

En etisk aspekt som bör tas i beaktande är att alla intervjusituationer innehåller asymmetriska maktrelationer, där forskaren har makt i att bestämma vad intervjun ska handla om, ställer frågor och väljer vilka frågor som ska följas upp. Forskaren har även en önskan att styra intervjun för att den ska besvara undersökningens syfte och frågeställningar. Denna har också tolkningsmonopol på det som framförs vid intervjuerna, en tolkning som inte alltid behöver överensstämma med intervjupersonens egentliga mening med sitt svar (Kvale & Brinkmann, 2014). Det är därför viktigt att påpeka att intervjupersonerna har fått möjlighet att när som helst avbryta sin medverkan i studien, vilket även är i enlighet med samtyckeskravet (Humanist-Samhällsvetenskaplig forskning, 2002).

Nedan förklaras hur studien förhåller sig enligt det numera nedlagda Humanistisk-samhällsvetenskapliga forskningsrådets, viktigaste etiska principer. Här sammanställda som fyra krav.

Informationskravet

I kontakten med informanter förklarades undersökningens syfte noggrant. Detta togs upp i det mail som skickades ut, i inbjudan som medföljde som pdf, i samtalet där intervjuträffen bestämdes, samt i samband med att intervjun startade (ibid).

Samtyckeskravet

I pdf-inbjudan stod att personen som valde att bli intervjuad, när som helst kunde välja att avbryta sin medverkan. Detta togs även upp i början av intervjun. De medverkande fick även information om att ljudfilen från inspelningen av intervjun efteråt skulle transkriberas för att användas i analysen och slutligen förstöras. Detta förklarades muntligt under ljudupptagningen, men inte via en signatur på ett samtyckesbrev. En informant önskade att få intervjuguiden skickad till sig innan intervjun, vilket den fick. I flera fall under intervjuernas gång, i direkt anknytning till det de just berättat, önskade informanterna att delar av det de just sagt, skulle uteslutas i studien, vilket så gjordes (ibid).

Konfidentialitetskravet

De uppsökande verksamheterna i Göteborg är inte många och de flesta känner till varandra. I studien ges informanterna fingerade namn, men verksamheten som de arbetar inom kopplas till respektive informant (ibid).

Nyttjandekravet

Autonomikravet efterlevs genom att inga uppgifter om enskilda personer som kan ha kommit fram under processens gång sparas eller förs vidare, varken nu eller efteråt i något sammanhang. (Humanist-Samhällsvetenskaplig forskning, 2002: Bryman, 2011).

9 Resultat och Analys

I detta kapitel presenteras resultat och analys uppdelat efter teman för att bli lättöverskådligt. Det är dock viktigt att understryka att det som presenteras under ett tema ofta överlappar andra teman och andra frågeställningar.

9.1 Situationen i Rosenlund

Rosenlund är den mest kända gatan för försäljning av sex i Göteborg. Susanne från Mikamottagningen beskriver att de har följt gatuprostitutionen sedan verksamheten startade på 1980-talet och att de därför har en bra överblick över den utveckling som skett. Susanne uppger att arenan idag är liten jämfört med för 20, 30 år sedan då det befann sig ungefär 500 personer i gatuprostitutionen i Göteborg per år. Hon uppskattar att samma siffra idag ligger på cirka 60 personer. När Mikamottagningen räknar hur många personer som befinner sig i gatuprostitution utgår de från det antalet kvinnor som de möter, och de är öppna för att de kan missa någon i sin beräkning. Susanne menar dock att det ger ett ungefärligt mått på hur många kvinnor som är i gatuprostitutionen i Göteborg under ett år. Mikamottagningen är oftast ute på onsdagar, men gör ibland kontrollräkningar på helgerna, och menar att det inte skiljer sig åt i antal mellan helger och vardagar.

Informanternas svar skiljde sig åt beträffande hur många kvinnor de uppfattade fanns i gatuprostitutionen. Dessa skillnader i beskrivningarna kan bero på att de olika uppsökarna befinner sig vid Rosenlund vid olika tider och veckodagar. Att informanterna uppger olika svar på prostitutionens omfattning kan även förklaras utifrån att de svarar på frågan utifrån olika tidsperspektiv, några kanske svarar på hur många kvinnor som de ser under en kväll, någon annan räknar det sammanlagda antalet kvinnor utspritt över en månad och en tredje under sammanlagt ett år. Informanternas beskrivning av hur många kvinnor som sammanlagt befinner sig i gatuprostitutionen i Göteborg varierar mellan ett 10-tal och ett 60-tal.

Att informanterna beskriver omfattningen av gatuprostitutionen olika, skulle även kunna ses utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Hacking (1999) menar att det bör finnas en medvetenhet om hur sociala problem beskrivs. I det här fallet kan informanternas svar ses som ett uttryck för hur omfattande de anser problemet vara.

Flera av informanterna beskriver att det skett en förändring över tid. De har sett en minskning av de svenska kvinnorna i gatuprostitutionen och en ökning av de

utländska. Samtliga informanter i studien uppger att majoriteten av de som i dagsläget säljer sex i gatumiljö i Göteborg är utländska kvinnor. Sammantaget menar de flesta att antalet sexsäljare ligger på en "tämmligen jämn nivå", men att det går upp och ner emellanåt. Förändringar av vilka som rör sig i gatumiljön påverkas av om det exempelvis sker utvisningar, vilket får kvinnor av vissa nationaliteter att undvika gatumiljön under en period eller under vissa tider på dygnet. Rosa beskriver även att det finns skillnader i hur många kvinnor som säljer sex i gatumiljö beroende på årstid, och menar att det är fler kvinnor i Rosenlund över sommaren.

Björn ifrån traffickinggruppen beskriver situationen i Rosenlund och berättar om de olika nationaliteterna kvinnorna har. Han uppskattar att det finns cirka "12-13 rumänska kvinnor, ett antal nigerianskor, några polacker och någon portugisiska". Sammanlagt beräknar han antalet kvinnor som rör sig i gatuprostitutionen till "max ett 50-tal" under "några månaders tid". De flesta svenska kvinnorna som säljer sex har numera all kundkontakt via Internet, menar Björn. I Rosenlund syns bara en eller två svenska kvinnor till under samma tidsperiod.

I empirin finns flera beskrivningar av vilken etnisk tillhörighet kvinnorna har. Det förekommer även kategoriseringar utifrån dessa tillhörigheter. I några av informanternas berättelser beskrivs olika etniska grupper som att de har olika karaktäristiska. De beskriver exempelvis skillnader mellan kvinnor från Nigeria och kvinnor från Rumänien. Sofia berättar att det har varit lättare att få kontakt med de nigerianska kvinnorna, i jämförelse med de rumänska. Hon säger dock att de svenska kvinnorna i större utsträckning beskriver sina erfarenheter av sexköparna för henne som uppsökare. Att Sofia har den här förförståelsen om skillnader mellan etnisk tillhörighet, riskerar att få konsekvenser för hur de enskilda kvinnorna blir bemötta av henne. Detta eftersom uppsökaren redan innan mötet med kvinnorna har en föreställning om vem de ska möta och hur denna person förväntas vara. Haslanger (2012) beskriver att konstruktionen av bland annat ras/etnicitet innebär påverkan på identitet, sociala normer och rättvisa. Sofia gör i sina beskrivningar olika kategoriseringar av kvinnorna utifrån deras etniska bakgrund och beskriver olika karaktäristiska kopplade till etniciteten. Hon skulle dock kunnat ha påpekat att det finns variationer mellan individer, där vissa är mer utåtriktade än andra.

De svenska kvinnorna beskrivs av två informanter som att de till stor del säljer sex för att finansiera ett missbruk, vilket de menar inte är en lika vanlig företeelse hos de utländska kvinnorna. Rosa säger att det efter sexköpslagens införande skett en förändring av vilka kvinnor som säljer sex i Rosenlund. Hon menar att de utländska kvinnorna som nu säljer sex via gatan är mer utsatta och mer kontrollerade av sina hallickar än de svenska kvinnorna som såldes sex där förr. Rosa ser en stor skillnad i att de de utländska kvinnorna inte får behålla sina pengar på samma sätt som de svenska kvinnorna kunde göra. Sammantaget menar Rosa att situationen inte var lika alarmerande då Rosenlund dominerades av svenska kvinnor, "även om de ofta kom från en tragisk bakgrund".

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv (Hacking, 1999) skulle Rosas syn på olikheterna mellan de svenska och utländska kvinnorna kunna förstås som ett exempel på det som bland annat Agustín (2007) fört fram. Agustín menar att den sociala konstruktionen av utländska kvinnor alltid tenderar att utgå från att kvinnorna är offer, och att det är den enda bild som hela tiden reproduceras av såväl hjälparbetare som media. Samtidigt finns studier (Bjørndahl & Norli, 2008) som visar att de kvinnor

som befinner sig i gatuprostitution är utsatta och att de själva upplever mer våld, hot och trakasserier än genomsnittsbefolkningen. Här syns en konflikt mellan de socialkonstruktivistiska teorierna och den faktiska verkligheten, något som även Hacking (1999) är tydlig med att påpeka. Att kvinnorna möter en hård miljö är ingen social konstruktion, utan en verklighet. Men de sociala konstruktioner och diskurser som finns kring målgruppen skapas utifrån denna mångbottnade verklighet.

Människohandel för sexuella ändamål

Samtliga informanter i studien beskriver att det finns tvång med i bilden kring de utländska kvinnorna i gatuprostitutionen. Samtliga beskriver även att kvinnorna i olika hög grad utsätts för människohandel. På vilket sätt uppsökarna definierar och märker av människohandeln ser olika ut beroende på vilken verksamhet de är i.

Susanne på Mikamottagningen uppskattar att 90 till 95 procent av de utländska kvinnorna i Rosenlund är potentiella offer för människohandel. Hon berättar även att en stor del av de svenska kvinnorna har hallickar, men att det finns en del svenska kvinnor som endast sporadiskt befinner sig i gatuprostitution som "kanske inte har det".

Även de andra informanterna uppger att en stor andel av de utländska kvinnorna i Rosenlund utsätts för människohandel. Vissa påtalar att det ibland kan vara svårt att definiera vad som är människohandel, och att det finns gråzoner mellan människohandel och koppleri. När informanterna blir tillfrågade om de kan definiera begreppet 'människohandel för sexuella ändamål', har alla olika kriterier för begreppet, exempelvis att kvinnan inte behåller sina egna pengar, att resan organiseras av någon annan, att någon kontrollerar hur mycket hon tjänar, att det finns krav på att hon måste tjäna en viss summa varje kväll, att hon har en skuld som måste betalas av. Sofia menar att människohandel inte behöver vara landsöverskridande. Några av informanterna beskriver människohandeln som "ett modernt slaveri". De förklaringar och förståelser av människohandel som informanterna ger har stora likheter med den definition som FN har för begreppet. Även diskussionen om frivillighet kontra tvång, och att det är en svår gränsdragning är något som två av informanterna lyft fram.

Då Liselott från Räddningsmissionen får frågan om hon märker av människohandel i sitt arbete och om hon märker av att det finns någon kriminell organisering kring kvinnorna, svarar hon:

"Ja, hur ska jag säga? Man har ju en bild av vad människohandel skulle vara, och då har man ju bilden 'Ja, men det är en bil och de lurar in folk och så kör de dem snabbt iväg och lurar i dem att de ska få jobb'. Alltså det finns en väldigt klar bild av hur det ska se ut men det finns så många olika gråzoner."

Liselott säger vidare att hon är tacksam för att poliserna är de som avgör vad som är ett brott eller inte, eftersom hon tycker att det är svåra gränsdragningar. Även om informanterna säger att det är svårt att definiera människohandel, så betonar flera av dem om det tvång som kvinnorna utsätts för. Tvånget som informanterna beskriver är till exempel att "kvinnorna låses in i en lägenhet", att det kan finnas "mycket hot mot både kvinnan och familjen i hemlandet" och att kvinnorna inte får stå eller gå vart de vill. Alla informanter i studien uppger att majoriteten av kvinnorna i gatuprostitutionen i dagsläget är utländska, men har olika förklaringar till varför det förhåller sig på detta sätt.

De olika förklaringar som informanterna ger tolkas i studien utifrån olika diskurser, där beskrivningarna av kvinnornas situation görs utifrån en social konstruktion. I de olika beskrivningar och förklaringar som ges till att majoriteten av kvinnorna i gatuprostitutionen är utländska, ses sammantaget ett uttryck för ett intersektionellt perspektiv. Lykke (2003) menar att separat så riskerar förklaringarna att exkludera exempelvis genusperspektivet i diskussioner om etnicitet och vice versa. Men genom att applicera ett intersektionellt perspektiv ges en förståelse för att maktasymmetriernas olika dimensioner och effekter hör ihop med varandra genom en rörlig interaktion. I studien återfinns olika övergripande förklaringsmodeller som i analysen har tematiserats som *Öppnare gränser*, *Bristande medial uppmärksamhet och samhällets insatser*, och *Globala orättvisor*. Utifrån dessa teman redogörs för hur informanterna beskriver sin förståelse av att utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö har ökat på de senare åren. Här återfinns postkoloniala och intersektionella teorier om hur globala strukturer påverkar målgruppen utifrån deras etniska bakgrund samt klass- och könstillhörighet.

Öppnare gränser

Många av informanterna nämner Schengenavtalet och den fria rörligheten inom EU som ett skäl till att fler utländska kvinnor kunnat ta sig till Sverige för att sälja sex. Framförallt nämner informanterna detta då intervjuen berör de kvinnor som kommer från de forna öst-länderna, främst Rumänien, och som numera är medlemmar i EU. Liselott berättar om de riktlinjer och lagar som omgärdar det uppsökande arbetet och betonar då hur EU:s gränser har påverkat. Hon säger "Schengenavtalet gjorde ju att det blev öppna gränser och att de [nigerianska kvinnorna] kunde komma hit".

Detta menar hon inte varit möjligt innan, eftersom att kvinnorna då inte hade tillåtelse att uppehålla sig i Europa i samma utsträckning. Idag är ett uppehållstillstånd i ett EU-land giltigt för även resterande EU-länder, vilket gör stor skillnad för utomeuropeiska kvinnor från exempelvis Nigeria.

Enligt Brah (2012) finns det flera skäl till att migrationen ökat så kraftigt. Främst uppger han globaliseringen av ekonomin och arbetsmarknaden som skäl, där han menar att "en internationell arbetsdelning" har växt fram. Han ser även en ökad ekonomisk ojämlikhet både inom och mellan regioner, där människor nu har ökade möjligheter att förflytta sig (ibid). EU kan sägas vara ett exempel på en region där ekonomisk ojämlikhet kunnat råda, men där migrationen kunnat öka först då gränserna öppnats upp. Detta är viktigt att se utifrån ett intersektionellt perspektiv, där klass, etnicitet och kön får betydelse för individens förutsättningar för att förflytta sig och de olika grader av rättigheter som de får i och med sin migration.

Även Sofia ser de öppnare gränserna inom EU som en orsak till ökningen av utländska kvinnor i gatuprostitutionen. Hon menar att det har blivit för lätt att "frakta" människor mellan länder:

"Och där behöver man jobba mycket mer med gränskontroller, med gränspolis, med flygbolag och ja, att det inte ska vara så lätt att frakta människor som varor över landsgränser. Bara för att det är öppna gränser för varor och personer. Men när den här personen blir en vara, då blir det ju väldigt speciellt."

Sofia använder sig här av en kriminalpolitisk diskurs, där hon poängterar att det behövs sattsas mer på gränskontroller. Att beskriva den ökade rörligheten som en orsak till att fler utländska kvinnor syns i gatuprostitution, påverkar vilka insatser som i sin tur ses som möjliga för att begränsa människohandeln. I Sofias fall blir en tänkbar lösning hårdare gränskontroller. Fairclough (2010) beskriver att de diskurser som finns i samhället integrerar med hur de sociala praktikerna utformas. Enligt den kritiska diskursanalysen är det därför viktigt att se diskurser, inte bara som beskrivningar av verkligheten, utan även som normativa. Därför är det viktigt att kritiskt granska de olika diskurserna och den sociala praktiken för att belysa sociala missförhållanden och på olika sätt förbättra eller förändra dem (Fairclough, 2010). Den diskurs som Sofia presenterar kan här ses som en del i en större samhällelig diskurs om hårdare gränser, likt de strömningar som FitzGerald (2014) belyst, vilket sammanfattats under *Tidigare forskning*. FitzGerald har pekat på hur frågan om människohandel använts som ett alibi för att rättfärdiga hårdare gränskontroller och migrationslagstiftning. Hon menar att beslutsfattare använt kvinnornas svåra situation för att egentligen föra fram en agenda som inte alls hjälper kvinnorna. Hon ser istället att hårdare gränser enbart gör att migranter behöver ta längre och krångligare resvägar och sätter sig i ännu större skuld till människohandlare.

Susanne påpekar att många av de nigerianska kvinnorna uppehåller sig i Sverige med falska handlingar, andra informanter beskriver att det finns reella skillnader mellan kvinnorna från Rumänien och Nigeria, då de har olika rättigheter att vara Sverige.

De los Reyes (2005) har pekat på att samtidigt som migrationen i världen ökar så satsar EU på hårdare migrationslagar och gränser utåt, och att det inom EU målas upp en bild av att migrationen från länder utanför Europa är ett hot och säkerhetsproblem. Detta skapar postkoloniala gränsdragningar mellan 'vi' och 'dem' utifrån ras, vilket ger konsekvenser för hur de materiella och symboliska resurserna fördelas. Sofia beskriver i ett skede senare under intervjun att kvinnorna "kanske har det bättre i Sverige än vad dem har det i Rumänien. Dem tjänar bättre pengar eller vad som helst, att dem på något sätt blir lockade till Sverige, till västvärlden". Här ger Sofia en förklaring till att kvinnorna immigrerar, att den ekonomiska situationen i hemlandet gör att deras möjligheter är begränsade. Sofia säger att "västvärlden är väldigt romantiserad", men problematiserar inte att det faktiskt finns ekonomiska skillnader mellan olika länder. En strävan efter hårdare gränskontroller, försvårar för de utländska kvinnorna att få möjlighet att förbättra sin ekonomiska situation utomlands.

Brah (2012) menar att det är viktigt att i diskussioner om global migration inte bara kunna anta ett postkolonialt perspektiv, utan även ett feministiskt. En del av detta handlar om en förståelse för att det är kvinnor som till stor del migrerar för att hamna inom den lågavlönade arbetskraften eller för att sälja sex. Detta kräver en analys om varför migrationen på senare år allt mer har feminiserats. Även De los Reyes (2005) har pekat på feminiseringen av migration och menar att den globaliserade arbetsmarknaden främst lett till en ökad efterfrågan på lågavlönad arbetskraft, vilket även bidragit till den internationella människohandeln. Majoriteten av den rörliga arbetskraften består av personer utan medborgerliga rättigheter som befinner sig utanför det sociala trygghetsnätet, en grupp som är extra utsatt och marginaliserad. Det är till stor del kvinnor som migrerar och det är oftare kvinnor som hamnar inom osäkra arbetsförhållanden och utanför den reguljära arbetsmarknaden. De utländska

kvinnorna som säljer sex i Rosenlund, kan därför sägas tillhöra denna del av den globala arbetskraften.

Bristande medial uppmärksamhet och samhällets resurser

Björn menar att utländska kvinnorna i gatuprostitution är en osynlig och marginaliserad grupp som inte syns i samhället. Han säger att det antagligen skulle vara skillnad om kvinnorna var svenskar, och att den bristande uppmärksamheten för problemet även påverkar vilka samhällsresurser som läggs på det sociala och polisiära arbetet. Björn menar att om det enbart hade varit svenska kvinnor som sålt sex i Rosenlund, så hade inte traffickinggruppen blivit omdirigerad till att arbeta med helt andra uppdrag i ett och ett halvt år som nu skett. Då hade de absolut fått jobba med ärenden. Han säger också att media hade uppmärksammat problemet på ett helt annat sätt, vilket i sin tur skulle påverka människor:

“Därför att det ligger närmare till hands på något sätt. Svenska tjejer... Det hade sett så mycket värre ut. Tidningarna hade legat på mycket hårdare, media över huvud taget om det hade varit massa unga svenska tjejer. Det hade varit ett ramaskri medialt. Nu så skrivs det någon artikel ibland och så upprörs man lite, men så försvinner det väldigt snabbt igen i det allmänna bruset.”

Björn kopplar här ihop hur de utländska kvinnorna konstrueras i media och hur tystnaden från samhällets sida påverkar storleken och typen av resurser som läggs på insatser för målgruppen. I hans berättelse blir etnicitet och klass faktorer som kan samspela för vilken uppmärksamhet kvinnornas situation får i samhället i stort. Detta kan ses utifrån att den hierarkiska position kvinnorna ges av och i samhället är beroende av etnicitet och kön. Vilket gör att denna målgrupp kan exkluderas som grupp i den politiska och mediala debatten (Wikström, 2009). Att kvinnornas situation inte uppmärksammas beror således inte enbart på mäns överordning över kvinnor, utan handlar även om klasstillhörighet och etnicitet. Det är därför nödvändigt att se att kvinnornas osynlighet i samhället är en summering av olika maktstrukturer och hur dessa samverkar intersektionellt (de los Reyes & Mulinari, 2005). Här har media en makt över vad de väljer att lyfta fram eller inte, vilket kan få konsekvenser för vad som tolkas som ett socialt problem och på vilket sätt problemet hanteras.

Globala orättvisor

Många informanter lyfter globala ekonomiska skillnader som en orsak till att fler utländska kvinnor hamnar i gatuprostitution och människohandel, vilket även är något som till exempel FN och regeringen (SOU 2010:49) lyfter som orsaker. Den ojämna fördelningen av tillgängliga resurser i världen och bristen på inkomstmöjligheter är båda bidragande orsaker till att människor blir offer för människohandel (Enheten för Global Utveckling, 2003). Enligt Rosa är det inte enbart fattigdom som är orsak till att allt fler utländska kvinnor är i gatuprostitution. Fattigdom samspelar med en efterfrågan och människors chanser att profitera på kvinnor.

“Fattigdom... (ohörbart). Och att det alltid finns män som är beredda att profitera på kvinnor. Och det är liksom, vi får inte glömma att det är en brottslig verksamhet också. Och det är väl den största, inbringar störst pengar efter narkotikahandeln har jag läst gång på gång att prostitutionen inbringar. Och att den brottsligheten räknas som den näst största.”

Här är ett exempel på en förståelse som handlar om efterfrågan och maktrelationen mellan kvinnor och män, likande det som tidigare tagits upp och som kan härledas till den svenska sexköpslagen (Erikson, 2011). Men citatet handlar också om fattigdom och ekonomiska incitament hos människohandlare. Även andra informanter menar att människohandlare "profiterar på utsatta människors desperation". Susanne berättar att "[...] de flesta kvinnorna är familjeförsörjare och om de skulle lämna prostitutionen så står deras familj utan inkomst". Enligt Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbetet [Sida] (2003) är fattigdom något som berövar individen dess möjligheter och frihet. Enligt detta synsätt innebär fattigdomen att personer får enormt begränsade möjligheter till utveckling. Detta kan i sin tur bidra till att den som lever i fattigdom tvingas sätta sitt liv på spel genom prostitution och illegal immigration.

Björn ser också globala ekonomiska skillnader och att människohandlare kan tjäna pengar på människors längtan efter ett bättre liv som orsaker. Björn säger att den största orsaken till att målgruppen befinner sig i prostitution är "[...] att världen inte är rättvis och aldrig har varit det", att kvinnorna ses som "handelsvaror" och att det alltid finns folk som utnyttjar utsatta människors position. Björn menar att människohandlarna ofta ljuger om de förutsättningarna som kvinnorna kommer att möta i Sverige. Antingen genom att helt lura kvinnorna att det är något annat de ska få arbeta med, eller genom att lova dem att de kommer att få behålla mer pengar än vad de sedan får.

Den komplexa bild som informanterna lyfter fram kan ses utifrån att det finns flera faktorer på en strukturell nivå som gör att människor hamnar i en situation där de har mindre makt och valmöjligheter. Detta, menar Lykke (2003) kan ses med utgångspunkt ur ett intersektionellt perspektiv, där olika dimensioner av maktasymmetrier som kön, etnicitet och klass, interagerar med varandra. Fattigdom, ojämnlighet mellan könen och globala ekonomiska skillnader blir då en grogrund för människohandel. Även om kvinnorna ibland kan beskriva en frivillighet, kan det konstateras att de flesta utländska kvinnorna i gatuprostitutionen ändå har haft begränsade valmöjligheter. Sociala strukturer kan här ses som bakgrundsförhållanden för individuella handlingar. Utifrån människors olika positioner i samhället ges olika förutsättningar och valmöjligheter, där vissa individers positioner innebär en större begränsning och minimala fördelar (Young, 2009).

Enligt informanternas beskrivningar finns det flera olika förklaringar till att de utländska kvinnorna befinner sig i gatuprostitutionen och fenomenet/ problemet bör ses utifrån dess komplexitet. Detta liknar vad Plambech (2014) beskriver i sin avhandling *Points of departure* att människohandel ska ses utifrån "subjektivitet, ras, kön, sexualitet och ekonomisk exploatering i kontexten av en global kapitalism" (vår översättning ibid:70). Dessa olika maktstrukturer samverkar och förstärker varandra enligt intersektionell teori (De los Reyes, 2005). Det betyder att de val som kvinnorna har möjlighet att göra är begränsade så länge dessa maktförhållanden lever kvar, och frågan om vad som är tvång eller frivillighet framstår därmed som omöjlig att besvara.

9.2 De utländska kvinnornas situation och behov

Den gemensamma bilden som informanterna ger om målgruppen situation är att den möter en tuff miljö i Rosenlund. Susanne på Mikamottagningen menar att prostitution över lag för med sig många faror i form av hot och våld. Nästan alla de personer som hon mött via mottagningens arbete, har blivit utsatta för våld i någon form. Hon påpekar även att kvinnorna inom gatuprostitutionen är extra utsatta eftersom de hela tiden objektifieras av omgivningen och hon berättar att det finns människor i Rosenlund som “[...] åker runt och fluktar, tittar, spottar och kastar saker”.

Även andra informanter uppger att kvinnorna upplever våld och hot, både från sina hallickar och från sexköparna. Precis som Susanne berättar de att det är en psykisk påfrestning för kvinnorna att alltid behöva vara tittade på, och bli bedömda utifrån sitt yttre av sexköparna. Informanterna berättar även om att miljön som kvinnorna står i är påfrestande rent fysiskt. De uppger att många av kvinnorna säljer sex alla nätter i veckan, oavsett årstid och väderlek. Susanne på Mikamottagningen berättar att detta gör att kvinnorna ofta får somatiska sjukdomar.

Björn på traffickinggruppen beskriver sexhandeln i Rosenlund som “smutsig” och menar att det flesta kvinnorna där har ett krav från sina hallickar på att tjäna så mycket pengar som möjligt genom att ta emot så många kunder på kortast tänkbara tid. Björn beskriver även att den typiske sexköparen inte är den samma som när han började jobba som polis:

“Dom är mycket råare, det är mycket mer såhär att man köper en tjej, eller man gör upp någonting med henne och så hoppar hon in i bilen, då är det kanske en eller två killar till i bilen som bara tar för sig om man väljer det uttrycket då. Vare sig hon vill eller inte. Mycket mer den typen av... Alltså mycket råare, fulare och mycket smutsigare. Det är mycket mer vanligt att man inte betalar eller att man bara slänger till henne 100 spänn och kallar henne hora och går därifrån.”

Utifrån ett socialkonstruktivistiskt perspektiv (Hacking, 1999) skapar informanterna bilden av kvinnorna som utsatta för hot, våld, trakasserier, våldtäkter och objektifiering utifrån den råa miljö som gatuprostitutionen utgör. Med utgångspunkt i denna bakgrund konstrueras därefter olika bilder av kvinnorna som antingen “offer” eller “starka” av informanterna, vilket är temat för studiens nästa del. I detta kapitel återfinns även beskrivningar av kvinnorna som analyseras i förhållande till en intersektionell feministisk diskurs och postkoloniala teorier om “de andra”.

Motbilder: starka kvinnor eller offer?

I det insamlade material träder två, delvis motstridiga bilder av kvinnorna fram. Dels beskrivs de som “offer”, ofta i betydelsen “offer för omständigheter” eller “offer för människohandlare”, och dels beskrivs de som “starka kvinnor”. Dessa diskurser kan ses som motstridiga, samtidigt som de har en koppling till varandra. Sofia beskriver att kvinnorna lever i en väldigt svår situation och att miljön i Rosenlund inte är lätt att hantera. Hon säger att det krävs styrka av kvinnorna för att kunna visa en stabil fasad och menar att kvinnorna därför är “jättestarka” som klarar av sin situation. Sofia säger att hon själv aldrig skulle klara av att överleva eller ens “ta sig upp på morgonen” om hon hade varit i kvinnornas situation. Hon menar att kvinnorna har “sådan överlevnadsförmåga” och säger att hon själv “inte hade överlevt fem minuter i deras värld”.

Sofia använder inte begreppet "offer", även om hon menar att kvinnorna lever i en svår situation. Hon vill istället påpeka att det krävs en styrka för att faktiskt orka med. Informanten Rosa använder däremot begreppet "offer" när hon talar om kvinnorna och deras situation. Hon använder ordet i bemärkelse av att kvinnorna är "[...] offer för människohandel" och hallickar.

Forskare som till exempel Petra Östergren (2006) och Laura Agustín (2007) menar att konstruktionen av prostituerade kvinnor som offer är den enda bilden som träder fram i den allmänna diskursen. Både Östergren och Agustín menar att det självklart finns kvinnor som är människohandelsoffer och som råkar riktigt illa ut i prostitutionen, men de ser båda sina böcker som motbilder till den i deras mening "ensidiga" förståelsen av de sexsäljande kvinnorna som offer. Agustín beskriver att mediabilden av den utomeuropeiska kvinnan som säljer sex alltid handlar om offerskap:

"Here the focus is on the age of a victim, her helplessness, and the barbaric conditions she is forced to endure. Repeated continually with little variation, these treatments keep the gaze squarely on the non-European Others who have moved onto the sex scene. Statistics are tossed out without sources and the focus stays on miserable tales of a few individuals" (Agustín 2007:3)

I motsats till Östergren (2006) och Agustín (2007) skriver Kajsa Ekis Ekman i sin bok *Varat och varan* (2010) om hur den allmänna förståelsen för prostitution de senare åren snarare gått mot en allt mer tillåtande och liberal hållning, och att kvinnorna som säljer sex oftare beskrivs som "aktiva aktörer" och inte "offer". Ekman ser en utveckling där det blivit tabu att kalla någon annan för offer, och hon menar att detta är en del av en nyliberal människosyn. Rädslan för att påpeka offerskapet kommer av ett extremt individualistiskt tänkande där samhällsstrukturer helt kan ignoreras. Att vara ett offer betyder ursprungligen att "drabbas utav något" eller "bli ett byte för någon/något" menar Ekman, men den nyliberala diskursen har förvrängt ordet till att istället handla om svaghet, passivitet och rädsla som personliga egenskaper. Genom att förvränga innebörden av ordet har det kommit att bli opassande att använda, eftersom ingen vill tala illa om någon annans person. På grund av detta har offer och aktör blivit två begrepp som står i varandras motsats. Ekman är även oroad av att den poststrukturella vänstern omedvetet går nyliberalismens ärenden, genom att förhålla sig likadant till offerbegreppet (Ekman, 2007).

I informanternas berättelser finns både diskurser om offerskap och aktörskap. I citaten ovan exemplifieras två olika förståelser för kvinnorna från Sofia respektive Rosa. Samtidigt uppfattas de två olika citaten som komna ur en delad förståelseram. Samtliga informanter i studien beskriver kvinnornas situation i Rosenlund som svår, och att detta är något som kvinnorna på olika sätt måste förhålla sig till. Kvinnorna kan då beskrivas som starka, eftersom de faktiskt klarar av den tunga vardagen. Men de kan även beskrivas som offer, i den ursprungliga meningen av att vara 'offer för någonting' eller att 'drabbas av någonting'. Att vara offer kan här förstås utifrån berättelser om fattigdom, globala orättvisor och ojämställdhet. Även om inte begreppen används av informanterna går det att läsa in att det finns en strukturell förståelse för att kvinnorna kan vara offer för ett patriarkat och för en global kapitalism. På så sätt behöver dessa diskurser inte stå i kontrast till varandra. Därför skapas en gemensam bild från informanterna att kvinnorna kan vara både starka och *samtidigt* offer för orättvisa maktförhållanden. Genom dessa exempel tydliggörs hur sociala

konstruktioner kan vara vitt skilda, även om de utgår från en och samma verklighet (Hacking, 1999)

“Alla är unika och därför behandlar vi alla olika” - om likabehandling

Under intervjun ställs frågan om informanterna själva upplever att de bemöter utländska och svenska kvinnor olika. Alla informanter utom en har spontant på frågan svarat att de inte gör någon skillnad utifrån kvinnornas ursprung. Trots att det finns generella skillnader mellan svenska och utländska kvinnors praktiska verklighet, och trots dubbel utsatthet i form av att tillhöra kategorierna kvinna, sexsäljare och icke-svensk, verkar en del av informanterna ha svårt att beskriva att det faktiskt behöver ske en slags positiv särbehandling av de utländska kvinnorna för att de ska få tillgång till samma sorts hjälp som de svenska kvinnorna. Informanterna verkar ha svårt att sätta ord på att de faktiskt hjälper de utländska kvinnorna på andra sätt och att de gärna benämner kvinnornas behov som “individuella” och säger att det är “svårt att generalisera”. Genom att benämna problemen som individuella behövs ingen strukturell förklaring eller förståelse till kvinnornas olika behov.

Samtidigt är det viktigt att påpeka att alla informanter medger att det faktiskt finns specifika behov utifrån att de utländska kvinnorna inte har samma sociala rättigheter och att det finns språkbarriärer. Detta skapar konkreta skillnader i svenska och utländska kvinnors behov, vilket informanterna beskriver. Rosa berättar:

“[De utländska kvinnorna] har inga lagliga rättigheter här i Sverige, de har inte tillgång till vår välfärd eller stödsystem som socialtjänst. De är utsatta på flera olika sätt.[...]Det skiljer sig så mycket som det bara kan göra för en svensk medborgare och för en medborgare från till exempel Moldavien, Rumänien eller Nigeria. De har inga rättigheter här i Sverige på det sättet, de har inga möjligheter att få bostad. De är hänvisade till den svarta marknaden när det gäller allt egentligen.”

Utifrån intervjuerna går det att tolka det som att det finns en stor förståelse bland informanterna för att kvinnorna faktiskt möter strukturella hinder i Sverige, men märker samtidigt att det finns en rädsla inför att tolkas som ‘orättvis’ i att bemöta kvinnorna olika utifrån etnicitet. Kanske beror rädslan även på att informanterna inte vill ge sken av att de ser kvinnorna som en homogen grupp, vilket självklart är befogat.

Det är dock viktigt att påpeka att det kan finnas risker med att förhålla sig till de utländska kvinnorna utifrån en slags likabehandlingsprincip. Detta eftersom man då riskerar att missa strukturer i samhället som faktiskt gör att kvinnorna behöver en slags ‘positiv särbehandling’. Likabehandling riskerar då att bli ‘olikabehandling’. Det är behovligt att problematisera det faktum att många av informanterna har haft svårt att förhålla sig till kvinnornas situation ur ett mer strukturellt perspektiv, och att många sagt spontant att “alla behandlas lika”.

Wikström (2009) framhåller att det i Sverige finns välfärdsideologiska mål om social jämlikhet mellan svenskar och invandrare och att denna policy länge har varit ett viktigt element i den svenska välfärdsmodellen. Men samtidigt finns det en stor diskrepans mellan ideologi och verklighet. För trots att det råder politisk konsensus kring jämlikhetstanken så motarbetas den i realiteten av segregation och diskriminering. De tankegångar om “att behandla alla lika” och som “individer” som

går att se hos informanterna kan förstås som en del av denna införstådda jämlikhetstanke. Informanterna ser vissa av de strukturella svårigheterna som kvinnorna möter, till exempel bristande rättigheter när det gäller vård och socialförsäkringar, antagligen eftersom detta är något som märks väldigt konkret. Däremot är det få av informanterna som talar om de sorters informella strukturer som postkoloniala teorier framhåller, som diskriminering eller rasism.

“Det finns ingen anledning för dem att vara rädda” - om de nigerianska kvinnornas rädsla för polis och myndigheter

Susanne på Mikamottagningen berättar om att gränspolisen [ej traffickingpolisen] utvisat nigerianska kvinnor från Göteborg i oktober 2013. Enligt Susanne gjorde polisen ett större tillslag där de utvisade kvinnor från Nigeria. Detta gjorde att det spred sig ett rykte bland de nigerianska kvinnorna som gjorde att många försvann från gatan av rädsla för att bli utvisade. Susanne berättar vidare att de nigerianska kvinnorna oftast är tredjelandsmedborgare och har falska arbetstillstånd i till exempel Spanien eller Italien. Detta gör att polisen kan utvisa dem när deras papper inte stämmer.

Flera av informanterna bekräftar Susannes bild. Rosa berättar om att de nigerianska kvinnorna kommer till Rosenlund först senare på kvällarna för att undvika polisen. Hon får då frågan om detta är för att kvinnorna är rädda för att riskera utvisning.

“Men de är på något sätt rädda för att utvisas till Afrika, till Nigeria. Det finns ju ingen anledning för dem egentligen. Men det är så att deras papper kan ibland vara lite oklara och då händer det vid ett par tillfällen att några kvinnor har avvisats tillbaka till Nigeria. [...] Sen vet jag inte vad, de är rädda för polisen överhuvudtaget. Och vi ska inte glömma att de har en mycket skrockigare... det finns mycket vidskeplighet också och är det någon som säger att så fungerar det och så tror man det. Och det är inte så att man informerar sig och tar reda på fakta utan... ja, sen blev de, de har blivit utsatta, jag tror att de har känt sig lite åtklämda av polisen.”

Rosa visar både förståelse och oförståelse inför de nigerianska kvinnornas rädsla. Samtidigt som hon berättar att de har blivit “åtklämda av polisen”, säger hon att det inte finns någon anledning för kvinnorna att vara rädda. Hon försöker därmed ta kvinnornas perspektiv men kan inte fullt ut kan sätta sig in i deras situation.

Rosa målar här upp en stereotyp bild av de nigerianska kvinnorna som skrockiga och vidskepliga. Wikström (2009) skriver att stereotypa bilder ofta kan innehålla “korn av sanning”, men att de missar att fånga upp alla de komplexa sammanhang och motstridiga bilder som finns i verkligheten. Utifrån detta är det viktigt att påpeka att det inte är sanningshalten i påståendet som analyseras här. Fokus ligger istället på hur Rosa väljer att tala om de nigerianska kvinnorna och hur hon väljer att lyfta fram just denna bild och i detta sammanhang. Ur ett postkolonialt perspektiv blir Rosas beskrivning problematisk, eftersom den kan förstås utifrån ett större sammanhang där olika egenskaper knyts till inom-Europeiska respektive utom-Europeiska nationaliteter. I studiens teoridel går att finna hur den postkoloniala teoribildningen menar att de gemensamma föreställningar som finns i västvärlden om nationella egenskaper, går att koppla samman med idéer om kvinnliga och manliga egenskaper. I det koloniala projektet tillskrevs människor i den koloniserade delen av världen

traditionellt kvinnliga egenskaper liknande de i citatet ovan, medan människor i väst kunde ses som dess motsats (Wikström, 2009).

I den kritiska diskursanalysen analyseras inte bara det som sägs explicit, utan även det som sägs mellan raderna, eller det som underförstått står som motsats till det som sägs (Mills, 2004). När Rosa säger att kvinnorna är "skrockigare" går det att tolka som att hon ser kvinnorna som "skrockigare" jämfört med andra. Antingen jämfört med andra (icke nigerianska) kvinnor eller möjligtvis jämfört med andra (västerländska?) personer över lag. Synen på de nigerianska kvinnorna som "vidskepliga", känslostyrda och irrationella i sin rädsla kan då ses i kontrast till att vara förnuftig, rationell och "ta reda på fakta". Detta går att tolka som de typiska motsatsförhållanden mellan öst och väst som den postkoloniala teoribildningen menar kan spåras tillbaka till kolonialismen.

Istället för att ta de nigerianska kvinnornas oro för att bli utvisade på allvar avfärdas den av Rosa som ett utslag av irrationalitet. Detta bör med all rimlighet betraktas som problematiskt.

Feministiska diskurser och intersektionalitet

I teoridelen belystes hur De los Reyes (2005) talar om en *Svensk hegemonisk feminism* där nationalstaten ses som det självklara rummet för genusregimer. De los Reyes menar även att kön konstrueras som den enda förklaringsmodellen i maktanalyser och att andra maktperspektiv på så sätt riskerar att förenklas. I informanternas berättelser har begreppet feminism inte kommit upp till diskussion, men det har gått att utläsa olika sorters feministiska diskurser i hur informanterna talar om sin förståelse kring prostitution. Liselott återkommer ofta till en maktanalys utifrån kön när hon berättar om mekanismerna bakom prostitution, vilket går att tolka som en form av feministisk förståelse. Hon använder även termer under intervjun som kan kopplas till en feministisk diskurs, till exempel "separatistiska rum" och att prostitution är en del av "mäns våld mot kvinnor". Liselott berättar:

"Jag har haft kvinnoläger, inte för den här gruppen, men för kvinnor generellt, och då har vi varit bara... Jag tror på separatistiska rum. Inte hela tiden (skratt) men jag tror att det är bra att det bara är kvinnor för det blir något annat. För vi hade läger för kvinnor, och så kom det in en man i verksamheten som skulle guida och vara med oss en dag. Och det blev en helt annan grupp. För då kom spelet igång liksom, man tittar på varandra på ett annat sätt. Ja... det är liksom... ja lite spel. Kvinna, man, lite... ja... Och det slipper ju vi. Det blir en hel annan stämning när det bara är kvinnor."

Även om citatet ovan inte handlar om prostitution i sig, visar det på en sorts förståelse för maktrelationen mellan kvinnor och män. Liselott berättar att hon är för kvinnoseparatistiska rum, vilket är ett begrepp som enbart ser till kön som kategori för separatism. När hon säger att stämningen i rummet förändras när en man kommer in, går detta att utläsas som att hon antar att det alltid finns en sexuell spänning mellan kvinnor och män, där kvinnorna spelar ett spel för männen. Vilket går att tolka som att det finns en underförstådd tanke om heterosexualitet.

De los Reyes (2005) menar att en av riskerna med den "svenska hegemoniska feminismen" är att den reducerar kvinnor och män till två binära kategorier, där kvinnor som kategori alltid är underordnade kategorin män. Hon menar att detta riskerar att stärka rådande diskurser om könsskillnader och heterosexualitet, och att

det gör så att "priviligerade former av kvinnlighet" och andra maktordningar än könsmaktsordningen inte synliggörs. Ytterligare en del av den *Svenska hegemoniska feminismen* menar De los Reyes, är att den missar den heterosexuella normens inverkan på konstruktionen av kön och dess reproduktion av patriarkala relationer.

Risken med att enbart beskriva prostitution som en konsekvens av ojämställdhet mellan kvinnor och män, blir att andra orsaksförklaringar riskerar att förbises. Viktigt att påpeka är dock att ingen av informanterna *enbart* pekar på ojämställdhet mellan könen som ensam förståelsegrund till prostitution, men att vissa framhåller det mer än andra. Hos alla informanter finns även en förståelse för att globala orättvisor och fattigdom ofta är bakomliggande orsaker. Ur ett intersektionellt perspektiv, menar De los Reyes (2005), finns det ingen anledning till att rangordna olika förtryck, eller att se vissa förtryck som "värre" eller mer omfattande än andra. Istället bör de ses som samverkande, omöjliga att separera och som att de förstärker varandra.

Det som dominerar informanternas förståelse av prostitution är dock maktförhållandet mellan könen, vilket mycket oftare benämns än maktförhållanden utifrån klass eller etnicitet. Flera av informanterna beskriver att anledningen till att kvinnorna befinner sig i prostitution har sin grund i att det finns en efterfrågan i form av sexköparna. Detta resonemang bygger på den feministiska diskurs som sexköpslagen utmynnat ur. En stor del av denna argumentation handlar om att betona efterfrågans roll i prostitutionen och att förstå prostitution som en del av ojämställdheten mellan kvinnor och män (Prop. 1997/98:55; Erikson, 2011). Alla informanter i studien beskriver införandet av sexköpslagen i positiva ordalag och flera av dem påpekar att lagstiftningen bör ses som normativ ur jämställdhetssynpunkt. En informant lyfter speciellt fram att sexköpslagen har lett till en attitydförändring i samhället när det gäller synen på kvinnor.

Utifrån en kritisk diskursanalys är det viktigt att komma ihåg att det är sexköpslagen och dess diskurs kring prostitution som sätter ramarna och pekar ut en riktning som påverkar den sociala praktiken, det vill säga de uppsökande verksamheternas arbete. Informanternas berättelser måste förstås utifrån den kontext de befinner sig i. Det är tydligt hur diskursen påverkats av retoriken kring den svenska sexköpslagen, där ojämställdhet mellan könen ses som grunden till prostitutionen, men där andra maktdimensioner som etnicitet inte är lika framträdande (Erikson, 2011). Även om maktförhållanden mellan könen är en nödvändig del av förståelsen av prostitution, är det också viktigt att se de utländska kvinnornas situation utifrån att de säljer sex, vilket är en arbetskraft som är könskodad och rasifierad, där såväl kvinnor, arbetare och invandrare betraktas som underordnade kategorier i den kapitalistiska och globala ekonomin (De los Reyes, 2005). Förutom det är sexförsäljning något som ses som avvikande och stigmatiserande av samhället (Östergren, 2006), vilket gör att kvinnorna blir än mer marginaliserade. Dessa aspekter, som kan sammanfattas som kategoriseringar utifrån klass, etnicitet och sexualitet är något som inte framträder lika tydligt som könsaspekten i informanternas förståelse av målgruppen.

9.3 Arbetets utformning

De uppsökande verksamheterna i Göteborg har alla strategin att möta kvinnorna i deras egen miljö i Rosenlundområdet. Tillsammans täcker de in sex stycken av veckans sju nätter, med olika arbetstider. Uppsökarna försöker sprida ut sig under veckan för att nå så många kvinnor som möjligt och för att antalet uppsökare ska kännas rimligt i förhållande till mängden kvinnor som befinner sig där. De flesta promenerar runt och möter kvinnorna, andra har bord med sig som kvinnorna får komma till.

Traffickingpolisen befinner sig i Rosenlund främst i syfte att genomföra spaningsarbete för att motverka människohandel för sexuella ändamål. Björn menar att en viktig del av deras arbete är att bygga upp en förtroendefull relation till kvinnorna. Om kvinnorna inte har ett förtroende för polisen så vågar de som far illa inte att ta kontakt. Även Susanne säger att Mikamottagningens arbete i Rosenlund bygger på förtroendefulla relationer så att kvinnorna ska våga prata med uppsökarna om de känner ett behov av det eller om de är utsatta för något brott. Susanne menar att en del av hennes arbete handlar om att kunna motivera kvinnor som är utsatta för människohandel eller koppleri att göra polisanmälningar och stötta dem genom den process som det innebär.

Genom det uppsökande arbete som sker i Rosenlund kan kvinnorna få tillgång till information om samhället de lever i, och om de rättigheter, skyldigheter och möjligheter som finns. Att uppsökarna går till kvinnornas arena, istället för tvärtom, ökar chansen för kontakt med instanser som de annars kanske inte kommit i förbindelse med. Det uppsökande arbetet innebär även att kvinnorna kan få hjälp och stöd i att bearbeta tankar, känslor och sin livssituation utan att behöva lämna den plats de befinner sig på. Susanne på Mikamottagningen berättar att de kvinnor som befinner sig i människohandel oftast inte har någon möjlighet att lämna gatan för att gå på samtal, på grund av att de är hårt kontrollerade. Att i stället kunna samtala på plats kan innebära början till ett förändringsarbete.

Uppsökarna måste vara observanta på att alla kvinnorna inte alltid vill bli uppmärksammade av fältarbetare. Det finns olika orsaker till det, som skam för sin situation, ointresse eller rädsla. Kvinnorna kan riskera att utsättas för hot och våld på grund av hallickar eller madames om de pratar med utomstående människor. Att respektera klientens revir och ha en förmåga att vänta tills denna själv är redo för eventuell kontakt kännetecknar det uppsökande arbete (Correlations, 2014). Susanne berättar att det är bra att i främsta fall prata ensamt med en kvinna, och att inte ta upp "känsliga saker" i grupp. Men hon menar att hon alltid måste vara lyhörd även om hon för ett samtal med endast en kvinna, på grund av att det kan vara direkt skadligt för vissa om de syns ha kontakt med uppsökarna. Det är därför viktigt, menar hon, att ingen känner sig tvingad att prata.

I studien framkommer det att alla de frivilligorganisationer och kyrkliga verksamheter som arbetar uppsökande har liknande arbetssätt. Det handlar om att möta kvinnorna där de är och finnas till för samtal och praktisk hjälp. Informanterna påtalar även här att relationsskapandet är viktig del för att kvinnorna ska kunna känna tillit till uppsökarna. Både Rosenlundstödet och Räddningsmissionen har möjligheter att hjälpa kvinnorna andra tider i veckan, till exempel med myndighetskontakter eller läkarbesök. Alla frivilligorganisationerna i studie delar ut kaffe, smörgåsar och varma

kläder. Rosenlundstödet och Räddningsmissionen delar även ut kondomer och glidmedel. Tanken med detta är att reducera de smittorisker och andra skaderisker som kvinnorna utsätts för. Rosa på Rosenlundstödet säger att många av kvinnorna i Rosenlund behåller så lite som 10 procent av sina inkomster själva, och därför inte har råd att köpa kondomer. Hon menar att kondomer kan så ett frö till egenmakt: [...] om man tar makt i den situationen, så kanske man orkar ta makt över någonting annat också.”

I studien har det blivit tydligt att de uppsökande verksamheterna känner till varandras arbete, trots att de inte står i Rosenlund under samma tider på nätterna. Flera påpekar att verksamheterna som finns för kvinnorna, kompletterar och överlappar varandra i de insatser de tillhandahåller. Sofia från Connect church menar att kyrkan har möjlighet att hjälpa kvinnorna med till exempel vinterkläder, något som socialtjänsten inte kan bidra med. Rosa på Rosenlundstödet berättar att de ibland träffar kvinnor för att fika, gå på bio eller göra andra vardagliga aktiviteter. Informanterna från Räddningsmissionen och Connect church framhåller att tron är något som urskiljer deras verksamheter från de andra. Liselott berättar att de ibland har med en präst i det uppökande arbetet, som har möjlighet att ge bikt. Hon berättar också att många av de utländska kvinnorna kommer från länder där de kristna traditionerna är djupt rotade och att religionen kan vara ett sätt att knyta an till sin bakgrund.

De frivilliga organisationerna menar alltså att de har möjlighet att hjälpa kvinnorna på ett individuellt plan med praktiska saker som myndigheter inte alltid kan. Susanne på Mikamottagningen framhåller dock styrkan i att jobba på en myndighet. Hennes verksamhet lägger mycket kraft på att få till en förändring för de utländska kvinnorna på en strukturell nivå, och att de är med och arbetar med frågan på en nationell nivå med andra stora aktörer som exempelvis Migrationsverket och polisen. Mikamottagningen driver även frågor om de utländska kvinnornas rättigheter.

Susanne berättar att de har startat ett samarbete med sexualmedicinskt centrum där sexsäljare från och med 1 januari 2015 ska få tillgång till vård. Där kommer möjlighet att träffa barnmorska, få tillgång till preventivmedel och provtagning för könssjukdomar att erbjudas utan kostnad. “Innan dess har det varit beroende på människors goda vilja.” säger Susanne. Som mångdubbelt utsatta individer har de utländska kvinnorna som säljer sex, vars sexualmedicinska hälsa är en central del av deras tillvaro, varit avhängiga professionellas välvilja att bistå dem med nödvändig vård. Enligt Ekman (2010) är begreppet offer ibland befogat att användas och här är ett exempel på det. Studiens målgrupp är inga offer i den meningen att de är svaga, de är offer i den meningen att de är orättvist behandlade på grund av de patriarkala och kapitalistiska krafter de står under. Nu kommer de få rätt till vård med utgångspunkt i deras egna reella situation. Kvinnornas kommande möjlighet till vård kan tolkas utifrån Haslangers (2012) förklaring av det socialkonstruktionistiska synsättet. Faktorer som leder till orättvisor, exempelvis dessa kvinnors begränsade möjlighet att undgå och behandla sjukdomar, har här uppmärksamats på ett strukturellt plan där kunskapen om kvinnornas situation har bidragit till en social förändring för målgruppen. Tillgången till vård, som andra kvinnor i Sverige har ett självklart förhållningssätt till, kan innebära att glappet mellan det normala och det avvikande minskar. Både på individuell och strukturell nivå.

Om att behöva definieras som traffickingoffer för att få rätt hjälp

Som studien tidigare har visat, upplever alla informanter att majoriteten av de utländska kvinnorna i Rosenlund antingen har en hallick eller befinner sig i människohandel. Detta är beklämmande siffror som blir än mer problematiska när det faktum att traffickingpolisen inte har kunnat arbeta med ärenden på cirka 18 månader läggs till. Under intervjun beskriver Susanne tillvägagångssättet för när en utländsk kvinna ska lämna prostitutionen. Hon betonar då problematiken i att polisen sedan ca 1,5 år tillbaka inte jobbar aktivt med människohandelärenden. Hennes arbete är i mångt och mycket beroende av att polisen kan agera medpart när hon som Mikamottagningens uppsökare ser att vissa kvinnor far illa. Hon menar att det krävs både rättsliga och sociala insatser för att kunna hjälpa kvinnorna på ett bra sätt.

Susanne uppger att det finns en reflektionsperiod på 30 dagar som de utländska kvinnorna kan få om de medverkar i en rättslig process som vittne, och att de då har rätt till samma stöd och insatser som en svensk medborgare har, enligt socialtjänstlagen. Efter dessa 30 dagar har kvinnan rätt till ett tillfälligt uppehållstillstånd enligt 5 kap.15 § i Utlänningslagen (SFS 2005:716) med sex månader i taget, under den pågående rättsprocessen. Men, säger Susanne, eftersom det bara är polis och förundersökningsledare som kan fatta beslutet att starta en rättsprocess har denna möjlighet legat helt still under den tid som polisen i Göteborg har jobbat med annat. Hon menar att detta är djupt problematiskt och innebär att kvinnorna inte kan få tillgång till de hjälpinsatser de faktiskt har rätt till.

Många av informanterna ger dessutom bilden av att människohandel är svårt att definiera, att det finns många gråzoner. Vissa kvinnor har en nära relation till sin hallick och det kan då vara svårt att ens komma på tanken att anmäla. Synen på vad som är tvång och frivillighet kan för en utomstående därför vara omöjlig att bedöma. Det faktum att en del kvinnor kan ha valt att göra sin resa själva, men att tvånget kommit senare under resans gång, försvårar ytterligare möjligheten att kunna definiera graden av frivillighet eller tvång. Även utifrån strukturella faktorer blir det svårt att definiera en tvångssituation, eftersom fattigdom begränsar människors valmöjligheter markant (Aradau, 2008).

Börjesson och Rehn (2009) hävdar att problemet med att kategorisera en annan människas tillstånd är att andra förklaringar till situationen därmed väljs bort. Det här innebär att om en person inte passar in i en kategorisering gjord utifrån på förhand bestämda ramar, riskeras dörrarna till respektive åtgärd eller insats att stängas. Som Susanne berättar bygger det nuvarande systemet på att det krävs att kvinnorna kategoriseras som offer för människohandel för att få viss hjälp. Sammantaget betyder detta att samhällets strategier kring lämpliga insatser för målgruppen begränsas av föreställda ramar om hur tvång och frivillighet ser ut. Det är viktigt att förtydliga att kvinnornas verklighet med dubbla anknytningar till sina hallickar är högst reell, som inte ska förbises utan medvetandegöras. Det är extra svårt för en kvinna att lämna någonting som är skadligt och farligt för henne om det innebär att hon dessutom måste ange den kanske närmaste personen hon har i sitt liv.

Kvinnorna får alltså mindre makt över sina liv på grund av deras kön och etnicitet. Faktorerna kan, enligt de los Reyes (2005) ses som förstärkande av varandra. I kvinnornas fall stämmer de los Reyes påstående eftersom de inte har rättigheten att få stanna i Sverige på grund av sitt ursprung, något som förstärks av att de

hjälpmekanismer som är tänkta att finnas i form av polisiärt arbete inte prioriteras. Detta gör i sin tur att den patriarkala makt som hallickar, pojkvänner och ibland andra familjemedlemmar har över kvinnorna förstärks, på grund av att skyddande mekanismer i form av tillfälligt uppehållstillstånd och därmed skydd enligt socialtjänstlagen inte kan användas.

Det här kan också ses utifrån ett kritiskt diskursanalytiskt perspektiv, där diskurser och sociala praktiker påverkas av institutionella och organisatoriska förhållanden (Fairclough, 1992). I detta fall påverkas den sociala praktiken av den kriminalpolitiska diskursen, i form av de lagrum som finns kring människohandel, uppehållsrätt och sociala hjälpinsatser för kvinnorna. Här syns tydligt att den rådande sociala praktiken och den kriminalpolitiska diskursen inte bara påverkat hur informanterna förstår människohandel och prostitution, utan även hur den begränsar informanternas möjligheter till att ge målgruppen samhälleligt stöd.

Att kunna hoppa av – om återvändande

Samtliga informanter betonar att den situation som de utländska kvinnorna befinner sig i inte är bra, och menar att det bästa kvinnorna kan göra är att ta sig ur prostitutionen. Flera av de uppsökande verksamheterna har även möjligheter att hjälpa kvinnorna med så kallade återresor till ursprungsländerna. Men det är inte alltid så enkelt, varken på pappret eller i praktiken.

Både Rosenlundstödet och Mikamottagningen arbetar med att förbereda kvinnor för återvändande till hemlandet. Detta genom satsningar på så kallade 'shelters' där kvinnorna kan få stöd i sitt hemland efter att de återvänt. Susanne beskriver att omständigheten att kvinnorna är familjeförsörjare försvårar för dem att ta sig ur prostitutionen. Den fattigdom som många av kvinnorna och deras familjer befinner sig i gör att de inte har ett lätt val. Några av insatserna som erbjuds när kvinnorna återvänder kan vara utbildning och arbete. Dock visar Plambech (2014) att många kvinnor önskar åka tillbaka till Europa, efter att ha återvänt till hemlandet. Studien beskriver besvikelsen för kvinnorna i att ha förlorat den inkomst som de fått i Europa. Ebbe (2008) menar att när ekonomin i ett samhälle är dålig, prövar människor alternativa sätt att förbättra sin finansiella situation. De ekonomiska orättvisorna som finns i världen gör att människor, exempelvis till följd av fattigdom och arbetslöshet, sätts i händerna på människohandlare. Att skicka tillbaka dessa kvinnor till samma situation är därför kontraproduktiv, eftersom situationen var anledningen till att de blev utsatta för människohandel från första början. I stället, menar Ebbe, behöver frågan om hur orättvisor i världen hanteras, lyftas på ett högre plan. De sociala orättvisorna behöver hanteras utifrån ett politiskt ansvar, och de strukturer som bidrar till orättvisor reformeras (Young, 2007). I och med en ökad globalisering bör ett fokus ligga på universella mänskliga rättigheter samt att åtgärda de underliggande orsakerna, som ojämn fördelning av tillgängliga resurser och brister på inkomstmöjligheter. Faktorer som annars utelämnar människor åt människohandel (Enheten för global utveckling, 2003).

Eftersom att det inte är olagligt att sälja sex i Sverige, blir de svenska kvinnorna som säljer sex inte 'straffade' utan får tillgång till sociala insatser och hjälp. För de utländska kvinnorna ser det däremot annorlunda ut. 2011 blev en kvinna från Rumänien utvisad därför att hon "försörjt sig oärligen genom prostitution" (JO beslut

2012-11-01 Diarienummer 4468-2011). Här har en äldre paragraf i utlänningslagen (SFS 2005:716), 8 kap. 2 § första stycket 2 kunnat användas för att utvisa en EU-migrant, som vanligtvis har uppehållsrätt, på grund av att den befunnit sig i prostitution. Detta trots Sverige har en hållning om att kvinnor som säljer sex inte ska straffas. Denna hållning framkommer av diskursen kring sexköpslagen- att det är viktigt att kvinnorna får hjälp och socialt stöd, och att lagstiftningen enbart är till för att straffa männen/köparna (Skilbrei & Holmström, 2011).

Det är problematiskt att rättsystemet verkar se försäljningen av sex som straffbart baserat på om någon är svensk medborgare eller ej. Den feministiska diskursen kring sexköpslagen, om att kvinnor som säljer sex inte ska straffas utan få rätt till hjälp, verkar enbart inkludera de svenska kvinnorna, då de utländska istället riskerar att straffas med utvisningar till hemlandet. Här tydliggörs nödvändigheten med att belysa de postkoloniala forskare som kritiserat den rådande feminismen för att enbart utgå från den västerländska, vita, medelklasskvinnan, och för att den därför helt missar andra maktdimensioner som uppstår mellan kvinnor på grund av etnicitet, sexualitet samt globala och ekonomiska orättvisor (Ahmed & de los Reyes, 2011). Utifrån detta är det djupt problematiskt att utvisa utländska kvinnor för att de säljer sex. Handlandet beaktar inte heller någon av orsakerna till att kvinnan en gång hamnat i prostitution. När kvinnan återvänder till hemlandet möts hon av samma fattigdom som hon en gång lämnat, och utvisandet kan få enorma negativa konsekvenser i hennes liv.

10 Diskussion

Resultatet i studien har vissa likheter med den tidigare forskning som lyft fram anledningar till det ökade antalet utländska kvinnor i gatuprostitution. I sina förklaringsmodeller till prostitution uppgav informanterna orsaker som kan knytas samman med sociala problem, vilket liknar Eriksons (2011) och Hulusjös (2013) tolkning av Sveriges syn på prostitution under 1970-talet. Då synliggjordes samhällets strukturer, som fattigdom, missbruk och psykisk ohälsa som påverkande faktorer. Studiens resultat bekräftar att fattigdom fortfarande ses som en bidragande orsak till att utländska kvinnor hamnar i gatuprostitution i Sverige. Det som skiljer dagens fattigdom från 1970-talets, är att den existerar i en globaliserad värld. Detta ligger i linje med det som beskrivs i Plambechs (2014) studie *Points of Departure*, där en av anledningarna till att kvinnorna migrerar ofta är fattigdom och bristande möjligheter till försörjning.

I studien uttrycks en efterfrågan på strängare gränskontroller för att hantera människohandeln, vilket enligt FitzGerald (2012) även är ett av EU:s verktyg för att bekämpa människohandel. Eftersom fattigdom och globala orättvisor uppges vara två stora orsaker till att utländska kvinnor migrerar och hamnar i gatuprostitution, är det problematiskt att uppsökare samtidigt förespråkar strängare gränskontroller. Resonemanget om att såväl strukturella orättvisor som förtryckande strukturer är anledningen till kvinnornas situation stöds av Plambech (2014) som anser att praktiken att skicka tillbaka kvinnor till sin ursprungssituation är kontraproduktivt. Lösningen vore snarare att lyfta frågor om sociala och ekonomiska orättvisor och hur dessa ska hanteras globalt (Thörn, 2006). Inriktning bör ligga på att medvetengöra faktorer som påverkar individens valmöjligheter som födelseplats, kön och

ekonomiska förutsättningar istället för att straffa kvinnor som migrerar för att sälja sex.

I studien framkommer förutom fattigdom, globalisering och människohandel, även ojämställdhet mellan könen som en av de viktigaste orsakerna till prostitution. Diskursen om ojämställdhet kan kopplas samman med den kriminalpolitiska diskurs som bröt ny mark under 1990-talet med *Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster* (SFS 1998:408). Där låg fokus på männen som sexköpare och att det var där som straffansvaret låg, vilket även är en diskurs som återfinns hos informanterna i studien. I kvinnofridspropositionen (Prop. 1997/98:55) som låg till grund för sexköpslagen påpekades även vikten av ett parallellt socialt arbete för kvinnorna som befann sig i prostitution. Det var viktigt att kvinnorna inte blev de som straffades. Detta står i motsats till hur man hanterade avvisandet av en rumänsk kvinna med hänvisning att hon "försörjde sig oärligen genom prostitution" (JO-beslut 2012-11-01). Trots att ingen av informanterna lyft JO-beslutet, kan det kopplas samman med diskursen om hårdare gränser och utvisningen av nigerianska kvinnor.

Det är mycket problematiskt att dessa kvinnor, som står utanför det sociala skyddsnätet i Sverige, måste kategoriseras som människohandelsoffer för att få tillgång till sociala insatser. Frågorna som väcks är varför kvinnorna måste definieras som brottsoffer för att få stöd, och varför så få professioner har makten att göra det fastställandet. Att endast polis och förundersökningsledare har mandat att göra den definitionen, och att traffickinggruppen dessutom inte tillåts arbeta med människohandelsärenden på 18 månader, kan inte annat än tolkas som en bekräftelse på att dessa kvinnor inte står högt på samhällets prioriteringslista. Anledningen till att traffickinggruppen inte har arbetat med ärenden där deras spetskompetens kommer till sin rätt, handlar om att Göteborg har drabbats av skjutningar som utförs av kriminella gäng. Att kriminella skjuter bland 'hederliga svenskar' kan få politiker avsatta, men utländska kvinnor som är fast i en cynisk människohandel uppmärksammas inte i media eller i den politiska debatten. Vi väljer att avsluta denna uppsats med ett citat från Björn där han beskriver anledningen till att utländska kvinnorna i gatuprostitution inte uppmärksammas mer:

"Och sen så är det väl helt enkelt så att de har ingen egen röst de här tjejerna, eller de säger ingenting. De syns inte, ingen annan störs av dem mer än möjligen de boende precis på den här lilla gatustumpen där de går. Sen så påverkar de ju egentligen inte samhället någonting. De kostar ju oss ingenting, de stör oss inte speciellt mycket, de sover på dagarna och är uppe på nätterna och precis bara just i det området då. Så att det är en liten klick som ingen bryr sig speciellt mycket om. Mer än sådana som du som ringer och gör studier av det. Men det finns absolut det här [med] att hade det varit svenska tjejer så hade det alla gånger sett annorlunda ut."

11 Förslag till vidare forskning

Under studiens genomförande upptäcktes ytterliggare ämnen och inriktningar som skulle vara av intresse och vikt att undersöka i framtiden. Eftersom de uppsökande verksamheterna har olika ideologiska grunder hade det varit givande att mer djupgående studera hur detta påverkar hur de talar om kvinnorna och om det påverkar deras arbete med målgruppen. Det vore också intressant att undersöka hur det kommer sig att en så stor andel av de uppsökande verksamheterna är ideella och om

detta är en effekt av att de utländska kvinnorna i gatuprostitution inte omfattas av det sociala skydds nätet.

Ännu en inriktning vore att analysera hur de uppsökande verksamheterna beskriver kvinnorna med ett fokus på sexualitet och moral. Det går heller inte att komma ifrån att det vore spännande att undersöka hur de utländska sexsäljande kvinnorna beskriver sin egen situation. Samt om de upplever att uppsökande verksamheter kan erbjuda insatser som motsvarar deras behov.

12 Referenser

- Agustín, L. M. (2007). *Sex at the margins: Migration, labour markets and the rescue industry*. London: Zed.
- Ahmed, S. & De los Reyes, P. (2011). *Postkolonial feminism. 1*. Stockholm: Tankekraft.
- Aradau, C. (2008). *Rethinking trafficking in women: Politics out of security*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Bjørndahl, U & Norli, B. (2008). *Fair game: A survey of the violence experienced by women working as prostitutes*. Oslo: Oslo komune, PRO centret.
- Brah, A (2012). "Diaspora, gränser och transnationella identiteter". I Paulina De los Reyes & Ien Ang (red.): *Postkolonial feminism: 2*. Stockholm: Tankekraft, s. 25-55.
- Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (2, [rev.] uppl.) Malmö: Liber.
- Burr, V. (2003). *Social constructionism*. London: Routledge.
- Börjesson, M., & Rehn, A. (2009). *Makt*. Stockholm: Liber.
- Correlations (2007) "Uppsökande arbete bland marginaliserade befolkningsgrupper i Europa. Riktlinjer för enhetliga tjänster inom uppsökande arbete."
Tillgänglig: <http://www.ula.fi/assets/Public-files/Bcker/Uppskande-Arbete.pdf> (2014-11-16).
- De los Reyes, P. & Mulinari, D. (2005). *Intersektionalitet: kritiska reflektioner över (o)jämlighetens landskap*. (1. uppl.) Malmö: Liber.
- De los Reyes, P. (2006). "Det problematiska systemskapet. Om svenskhet och invandrarskap inom svensk genushistorisk forskning". I Paulina de los Reyes, Irene Molina & Diana Mulinari, (red.): *Maktens (o)lika förklädnader: kön, klass & etnicitet i det postkoloniala Sverige : en festskrift till Wuokko Knocke*. ([Ny utg.]). Stockholm: Atlas.
- Ebbe, O.N.I. (2008). "Introduction: An overview of trafficking in women and children". I Obi N.I. Ebbe och Dilip K. Das, (red.) (2008). *Global trafficking in women and children*. Boca Raton, Fla.: CRC.
- Ekman, K.E. (2010). *Varat och varan: prostitution, surrogatmödraskap och den delade människan*. Stockholm: Leopard.
- Erikson, J. (2011). *Strider om mening: en dynamisk frameanalys av den svenska sexköpslagen*. Diss. Uppsala: Uppsala universitet, 2011. Uppsala.
- Eurostat Statistical working papers (2014) *Trafficking in human beings*. Tillgänglig: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-TC-14-008/EN/KS-TC-14-008-EN.PDF (2014-10-09).

- Fairclough, N. (1992). *Discourse and social change*. Cambridge: Polity.
- Fairclough, N. (2003). *Analyzing discourse textual analysis for social research*. [Elektronisk resurs]. London: Routledge. Tillgänglig: http://www.fd.unl.pt/docentes_docs/ma/amh_ma_4763.pdf (2014-11-19).
- FitzGerald, S. A. (2012). "Vulnerable bodies, vulnerable borders: Extraterritoriality and human trafficking". *Feminist Legal Studies*, 20(3), 227-244. doi:10.1007/s10691-012-9210-0
- FN-förbundet Sverige (2012) "Vad gör FN mot trafficking?" Tillgänglig: <http://www.fn.se/fn-info/vad-gor-fn/vad-gor-fn-mot-trafficking/> (2014-11-14).
- Guba, E.G. & Y.S. Lincoln (1994). "Competing paradigms in qualitative research". I N.K. Denzin & Y.S. Lincoln (red.). *Handbook of qualitative research*. Thousand Oaks, CA: Sage. I Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber. S. 352-353.
- Göteborgs stad (2014) "Mikamottagningen". Tillgänglig: <http://goteborg.se/wps/portal/enheter/sexuell-halsa/Mikamottagningen> (2014-11-16).
- Hacking, I. (1999). *The social construction of what?*. Cambridge, Mass.: Harvard Univ. Press.
- Haraway, D. (1992). "The promises of Monsters: A regenerative Politics for Inappropriate/d Others" I Lawrence Grossberg, Cary Nelson & Paula A. Treichler (red.) *Cultural studies*. New York: Routledge. I Nina Lykke (2003). "Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen." *Kvinnovetenskaplig tidskrift*. (24(2003):1, s. 47-56).
- Haslanger, S.A. (2012). *Resisting reality: social construction and social critique*. New York: Oxford University Press.
- Hulusjö, A., Malmö högskola. Fakulteten för Hälsa och samhälle, Faculty of Health and Society, & Malmö University. (2013). *The multiplicities of prostitution experience: Narratives about power and resistance*
- Holmström, C. (2008). "Prostitution och människohandel för sexuella ändamål i Sverige: Omfattning, förekomst och kunskapsproduktion". I Charlotta Holmström & May-Len Skilbrei, (red.) *Prostitution i Norden*. [Elektronisk resurs] Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet. Tillgänglig: http://www.nikk.no/wp-content/uploads/NIKKpub2008_prostitution_Forskningsrapport.pdf (2014-10-01).
- Humanist-Samhällsvetenskaplig forskning (2002) "Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning". Tillgänglig: <http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2014-11-19).
- JO beslut 2012-11-01 Diarienummer 4468-2011. Tillgänglig:

<http://www.jo.se/PageFiles/1227/4468-2011.pdf> (2014-10-08).

Kopplerilagen (6 kapitlet 12 § i brottsbalken) (*Lag 2005:90*).

Kvale, S. & Brinkmann, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun. (3. [rev.] uppl.)* Lund: Studentlitteratur.

Lagen om förbud mot köp av sexuella tjänster (*Lag 1998:408*).

Lagen om människohandel (4 kapitlet 1a§ i brottsbalken) (*Lag 2010:371*).

Landström, C. (2001). "Introduktion". I Charlotta Landström (red.): *Postkoloniala texter*. Stockholm: Federativ.

LeCompte, M.D. & J. P. Goetz (1982). "Problems of reliability and validity in ethnographic research". *Review of Educational Research*. I Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. (2., [rev.] uppl.)* Malmö: Liber.

Lincoln, Y.S. & E. Guba (1985). *Naturalistic inquiry*. Beverly Hills, CA: Sage. I Alan Bryman (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Linné, P. (2014,14 november) *Arbetet med människohandel ligger nere*. Göteborgs Posten. Tillgänglig: <http://m.gp.se/nyheter/goteborg/1.2547951-arbetet-mot-manniskohandel-ligger-nere> (2014-11-14).

Lykke, N. (2003). "Intersektionalitet - ett användbart begrepp för genusforskningen." *Kvinnovetenskaplig tidskrift. (24(2003):1, s. 47-56)*.

Mason, J. (1996). *Qualitative researching*. London. Sage. I Bryman, A. (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder. (2., [rev.] uppl.)* Malmö: Liber.

Mattsson, T. (2010). *Intersektionalitet i socialt arbete: teori, reflektion och praxis. (1. uppl.)* Malmö: Gleerup.

Mills, S. (2004). *Discourse. (2. ed.)* London: Routledge.

Moussa, H. (1992). *The Social Construction of Women Refugees: A Journey of Discontinuities and Continuities*. University of Toronto. Ed. D.

Paltridge, B. (2012). *Discourse analysis: an introduction. (2. ed.)* London: Bloomsbury.

Payne, M. (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete. (2., svenska utg.)* Stockholm: Natur & Kultur.

Plambech, S. (2014). *Points of departure - Migration Control and Anti-Trafficking in the Lives of Nigerian Sex Worker Migrants after Deportation from Europe. (Doctoral Thesis, Copenhagen Department of Anthropology)*. University of Copenhagen & Danish Institute for International Studies (DIIS).

Polisen (2014) "Människohandel - Polisens arbete". Tillgänglig: <http://polisen.se/Om->

polisen/Olika-typer-av-brott/Manniskohandel/ (2014-11-16)

Proposition 1997/98:55 *Kvinnofrid* (1998). (No. 1997/98:55). Stockholm: Fritze.
Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/content/1/c4/22/66/5406e038.pdf> (2014-10-10).

Proposition 2010/11:77 *Skärpt straff för köp av sexuell tjänst*. Stockholm: Justitiedepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/13654/a/162562> (2014-10-10).

Regeringskansliet (2014) "Skärpta åtgärder mot människohandel och köp av sexuell tjänst". Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/18812/a/245952> (2014-11-21).

Rikspolisstyrelsen (2013). *Inspektion av polismyndigheternas förmåga att utreda ärenden om människohandel för sexuella ändamål och köp av sexuell tjänst*. Stockholm: Rikspolisstyrelsen.

Rosenlundstodet (2014). "Hur vi arbetar". Tillgänglig: <http://www.rosenlundstodet.se/hur-vi-arbetar-rosenlundstodet/> (2014-11-16).

Said, E.W. (1978). *Orientalism*. (1. ed.) New York: Pantheon Books.

Scaramuzzino, G. (2014). *Sexsäljares och sexköparens kollektiva handlande på internet: en svensk "fuckförening"?*. Diss. Växjö : Linnéuniversitetet, 2014. Växjö.

Sida. (2004). *Perspektiv på fattigdom: Elektronisk resurs*. Stockholm: Sida.

Sirling, A. (2008) "Sexhandel, sexköpslagstiftning och myndighetsförståelse: Ett svenskt exempel". I Charlotta Holmström & May-Len Skilbrei, (red.) *Prostitution i Norden. [Elektronisk resurs]* Köpenhamn: Nordiska Ministerrådet. Tillgänglig: http://www.nikk.no/wp-content/uploads/NIKKpub2008_prostitution_Forskningsrapport.pdf (2014-10-01).

Skilbrei, M. & Polyakova, I. (2006). *"My life is too short; I want to live now": kvinner fra Øst-Europa forteller om veien til og livet i prostitusjon i Norge*. Oslo: Univ., Institutt for kriminologi og rettssosiologi.

Skilbrei, M. & Holmström, C. (2011). "Is there a nordic prostitution regime?" I Michael H Tonry & Tapio Lappi-Seppälä (red.) *Crime and justice in Scandinavia*. Chicago: The University of Chicago Press. (40), 479-516.

Skrivelse 2007/08:167 *Handlingsplan mot prostitution och människohandel för sexuella ändamål*. Stockholm: Utbildningsdepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/9761/a/108621> (2014-10-10).

Socialtjänstlagen (2001:453).

SOU 1995:60 *Kvinnofrid*. Betänkande av Kvinnovaldscommissionen. Stockholm: Socialdepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/108/a/25122> (2014-10-10).

SOU 2010:49 *Förbud mot köp av sexuell tjänst, en utvärdering 1999-2008*. Utredningen om utvärdering av förbudet mot köp av sexuell tjänst. Stockholm: Justitiedepartementet. Tillgänglig: <http://www.regeringen.se/sb/d/12634/a/149142> (2014-10-10).

Thomassen, M. (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. (1. uppl.) Malmö: Gleerups utbildning.

Thörn, H. (2006). *Globaliseringens dimensioner [Elektronisk resurs]: nationalstat, välfärdssamhälle, demokrati och sociala rörelser*. Stockholm: Atlas.

United Nations. (2000) *Protocol to Prevent, Suppress, and Punish Trafficking in Persons, especially Women and Children, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime*. Vienna: United Nations Office for Drug Control and Crime Prevention.

Utlänningslagen (2005:716).

Utrikesdepartementet, Enheten för global utveckling. (2003). *Fattigdom och människohandel: En strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete*. Stockholm: Utrikesdepartementet.

Wikström, H. (2009). *Etnicitet*. (1. uppl.) Malmö: Liber.

Young, I.M. (2009). *Globala utmaningar: - krig, självbestämmande och global rättvisa*. Hägersten: Tankekraft.

Östergren, P. (2006). *Porr, horor och feminister*. Stockholm: Natur och Kultur

13 Bilagor

Bilaga 1

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Intervjupersoner sökes till kandidatuppsats i socialt arbete!

Hej!

Vi är tre studenter som går socionomprogrammet vid Göteborgs Universitet, för närvarande skriver vi vår kandidatuppsats i socialt arbete. Vi söker deltagare till vår studie rörande utländska kvinnor i gatuprostitution. Syftet med vår studie är att undersöka hur personal i uppsökande verksamheter och vid myndigheter, beskriver dessa kvinnors situation.

Vi hoppas att ni tycker ämnet är lika viktigt och spännande som vi och därför vill delta!

Under intervjun önskar vi diskutera de reflektioner ni har kring målgruppens situation, bakgrund och behov, samt på vilket sätt ni arbetar med målgruppen. Intervjun kommer att ske enskilt och spelas in. Den beräknas ta en timma och genomförs på en för er lämplig plats under vecka 45. Ni kan när som helst välja att avbryta er medverkan i studien. Förutom att redogöra för vilken verksamhet eller myndighet ni arbetar för, kommer er medverkan att vara anonym. Materialet kommer endast att användas i studiesyfte och när studien är färdigskriven kommer ljudupptagning raderas och textmaterial strimlas.

Om ni är intresserade av att delta studien eller undrar något, vänligen hör av er via mail eller telefon till:

Malvika Lönnqvist
0730-778782
mapletwigg@gmail.com
Med vänliga hälsningar,
Karolina Strömberg, Malvika Lönnqvist
och Martina Nyberg

Institutionen för socialt arbete
Göteborgs Universitet

Handledare
Anna Hall
Institutionen för socialt arbete
Göteborgs Universitet
anna.hall@socwork.gu.se
0702-424122

Bilaga 2

Intervjumall

Information till informanten innan intervjun börjar

- Kort info om vår uppsats och vårt fokus på utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö. Syftet med vår studie är att undersöka hur personal i uppsökande verksamheter och vid myndigheter, beskriver dessa kvinnors situation.
- Du kan när som helst välja att avsluta intervjun och därmed inte delta i studien.
- Du kan när som helst under studien välja att avbryta din medverkan.
- Intervjun kommer att spelas in. Materialet kommer att transkriberas och när uppsatsen är klar kommer ljudinspelning och nedtecknad intervju att kasseras.
- Är det ok med dig att vi kan ringa (eller maila) för att ställa ev kompletterande frågor?
- Du kommer att få ett exemplar av uppsatsen när den är godkänd och klar.

Övergripande frågor

1. Hur länge har du jobbat i verksamheten/gruppen/på enheten?
2. Hur många är ni i din grupp/ verksamhet/ på enheten?
3. Hur kommer det sig att du valt att jobba inom det här området?
4. Kan du beskriva de övergripande målen för er verksamhet?
5. Vad har du gjort innan du jobbade i den här verksamheten?
6. Har du en utbildning i så fall vilken?
7. Har du någon specifik utbildning för att arbeta med den här målgruppen?
8. Känner du att du har tillräcklig kunskap/ utbildning för att arbeta med den här målgruppen ?
9. Varifrån anser du att din kunskap om målgruppen kommer ifrån ?

Migranter som säljer sex i gatumiljö

1. Kan du beskriva hur gatuprostitutionen i Göteborg ser ut i dagsläget ?
2. Vilka människor möter du i ditt arbete med gatuprostitution?
3. Kan du beskriva hur din verksamhet breddar sitt arbete med personer som säljer sex via gatan?
4. Arbetar ni på något speciellt sätt med de utländska kvinnorna som säljer sex i gatumiljö? (jämfört med de svenska kvinnorna?)
5. Vilka orsaker ser du till att utländska kvinnor säljer sex i gatumiljö i Sverige? Skiljer sig dessa orsaker på något sätt jämfört med de svenska kvinnorna?
6. Hur skulle du beskriva situationen för de utländska kvinnor som säljer sex på gatan?
Skiljer den sig på något sätt från svenska kvinnor som säljer sex i gatuprostitutionen?
7. Tror du att utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö bemöts annorlunda än svenska kvinnor, av de verksamheter som kommer i kontakt med målgruppen? I sådana fall vad tror du att det beror på?

8. Skulle du säga att du bemöter utländska kvinnor annorlunda? Isf varför?
9. Hur såg dina föreställningar om målgruppen ut innan du först började arbeta med den?
Har dessa föreställningar ändras? Isf på vilket sätt?
10. Hur skulle du vilja definiera begreppet "människohandel för sexuella ändamål"?
11. Märker du som professionell av människohandel i ditt möte med de utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö?
Om ja, i vilken omfattning och på vilket sätt?

Riktlinjer, lagar och samverkan

1. Vad finns det för riktlinjer/ lagar som påverkar arbetet med gruppen utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö?
Vad innebär dessa riktlinjer/ lagar för dessa kvinnor?
 2. Hur stor möjlighet har du och dina kollegor att utforma det arbete som ni bedriver?
Händer det att riktlinjer från ovan krockar med den egna inställningen?
 3. Tycker du att din verksamhet kan möta de behov som du anser att dessa kvinnor har?
 4. Tycker du att ditt arbete med utländska kvinnor som säljer sex i gatumiljö har förändrats under din tid i verksamheten/gruppen/på enheten?
 5. Hur ser samarbetet ut med andra verksamheter och myndigheter?
Vad finns det för svårigheter och möjligheter med samarbete?
 6. Finns det organisatoriska förutsättningar för reflektion kring målgruppen i ditt arbete?
7. Finns det något mer du vill ta upp?